

Makale Türü: Araştırma Makalesi
21. Yüzyılda Tarih Eğitimi: 2024 Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi

Gülbüz OCAK¹

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, Eğitim Programları ve Öğretim
Orcid id: 0000-0001-8568-0364,

Hilal TUNÇ TOPTAŞ²

Milli Eğitim Bakanlığı, Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğü
Orcid id: 0000-0002-1460-9939

ÖZ

Program değerlendirme, kısa vadede programların etkililiğini, uzun vadede ise birey ve topluma etkilerini belirlemek için gerekli bir geri bildirim sürecidir. Tanımlanan çıktılara ulaşmak için içerik, yöntem ve değerlendirme stratejilerinin uygunluğu bu yolla belirlenir. Değerlendirmeler, programların hedeflerine ulaşıp ulaşmadığını ve varsa eksikliklerini ortaya koyar. Özellikle yeni programlarda, öğretmenler hem uygulama hem geliştirme sürecinde kritik bir rol oynar. Bu çalışmalar, öğretmenlerin programları etkili biçimde uygulamasını sağlarken, eğitim sistemlerinin gelişen toplumsal ihtiyaçlara ve küresel eğilimlere uyumunu da destekler. Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmış ve 2018, 2023 ve 2024 Ortaöğretim Tarih Dersi öğretim programları, program geliştirme basamakları temel alınarak hedef, içerik, öğrenme durumları ve değerlendirme boyutlarında karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bulgular, 2024 programının önceki programlara göre daha öğrenci merkezli, beceri temelli, disiplinler arası yaklaşıma dayalı ve zenginleştirilmiş öğrenme yaşantıları sunan bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ancak programın geliştirilmesine ait ihtiyaç analizine dair herhangi bir dokümana ulaşılamamıştır. Ayrıca bazı kazanım türlerinin (örneğin devinimsel) sınırlı yer bulduğu ve okul temelli planlamaya dair uygulama kılavuzlarının yetersiz olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma; 2024 programında yapılan güncellemeleri ortaya koyarak programın uygulanabilirliğini artırma açısından öğretmenlere ve karar alıcılara yol gösterici olabilecek nitelikte kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Aynı zamanda, bu alanda çalışan araştırmacılar için değerli bir veri kaynağı oluşturarak tarih öğretim programlarının gelişimine ilişkin bütüncül bir bakış sağlamaktadır. Bu yönüyle çalışmanın yalnızca alana değil; okullara, öğretmenlere, kendimize ve topluma dair bakış açımızı dönüştüren belirli anlara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: öğretim programları, program analizi yaklaşımı, program değerlendirme, tarih öğretim programı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli

21st Century History Education: An Evaluation of the 2024 Secondary Education History Curriculum

ABSTRACT

Curriculum evaluation provides essential feedback on the effectiveness of curricula and their broader impact. It ensures alignment of content, methods, and assessments with learning outcomes. Teachers play a key role in applying and improving new curricula. Overall, evaluation supports educational improvement, societal relevance, and global alignment. In this study, the document analysis method was used within a qualitative research design. The 2018, 2023, and 2024 secondary school history curricula were analysed based on the main components of curriculum development: goals, content, learning situations, and assessment. The findings indicate that the 2024 curriculum is more student-centered, skill-oriented, and interdisciplinary. It also includes richer learning experiences and a broader assessment approach. However, no document related to needs analysis was found. In addition, some types of learning outcomes (such as psychomotor) were underrepresented, and guidance for school-based planning was limited. As a result, this study provides a comprehensive analysis that may guide teachers, decision-makers, and researchers in understanding and improving the 2024 curriculum. It also offers a broad perspective on the development of history curricula and sheds light on how we view schools, teachers, society, and ourselves through curriculum changes.

¹ **Sorumlu Yazar:** Prof. Dr. Gülbüz OCAK, E-mail: gocak@aku.edu.tr

² **Yazar:** Doktora öğrencisi, Hilal TUNÇ TOPTAŞ, hilal.tunc@windowslive.com

Keywords: curriculum, curriculum analysis approach, curriculum evaluation, history curriculum, Türkiye Yüzyılı Maarif Model

Giriş

Bir kurum veya kuruluşun başarıya ulaşması büyük ölçüde paydaşlardan alınan geri bildirimlere bağlı yapılan iyileştirme çalışmalarıyla güncellenen yapılandırılmış bir plan ve programa bağlıdır. Eğitimin vazgeçilmez kurumlarından olan okullar açısından bu programlar eğitim, öğretim ve öğrenim amaçlı bir plan görevi görmektedir. “Program” kelimesinin birçok tanımı bulunmaktadır, fakat en önemlisi de öğretmenler için mesleki anlamda büyük bir öneme sahiptir. Programlarda eğitim hedefleri belirlenmekte ve bu hedeflere ulaşmak için gerekli içerik, pedagojik yöntemler ve değerlendirme stratejileri tanımlanmaktadır. Yapılandırılmış bir çerçeve sağlayan programlar eğitim sürecinde tutarlılık ve sürekliliği sağlamaktadır. Programlarda yapılan değişikliklerden öğretmenlerin bilgi sahibi olmaları ve programın geliştirilebileceği ve değerlendirebileceği süreçleri anlamaları gerekmektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin programın içeriği ve yapısı üzerinde derinlemesine düşünmeleri, neyin nasıl ve ne zaman öğretileceğini, öğrencilerin hangi bilgileri edinmelerinin en değerli olduğunu ve bu süreçlerin etkinliğini nasıl değerlendirebileceklerini kavramaları büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan okullar ve programlar toplumun yansımalarıdır ve günlük yaşamdaki politik, ekonomik ve psikolojik olarak yaşananlar sınıfları dolayısıyla programları da etkilemektedir (Janesick, 2003). Bu açıdan baktığımızda ne öğretiyoruz ve bunu en iyi nasıl öğretebiliriz sorularına cevap bulunması ve programlarda hedeflerine ulaşmanın özü, geliştirme sırasındaki değerlendirme sürecine bağlıdır. Dolayısıyla yenilenen her programın uzman bir bakış açısıyla değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Program değerlendirme çalışmaları ülkelerin eğitim sistemini geliştirme ve değişen toplumsal ihtiyaçlara uyum sağlamaya yönelik süregelen çabalarının ayrılmaz bir parçasıdır. Yapılan değişiklikler genel eğitim kalitesini ve uygunluğunu artırmak için politikacılar tarafından başlatılan eğitim reformları da dahil olmak üzere, bir dizi faktör tarafından teşvik edilmektedir. Ayrıca bu çalışmalarla programın küresel eğitim standartları ve yeni ortaya çıkan yaklaşımlarla uyumlu hale getirilmesi ve öğrencilerin giderek birbirine bağlı hale gelen bir dünyada başarılı olmaları için gerekli bilgi ve becerilerle donatılmaları amaçlanmaktadır. Özellikle yine birbirine bağlı bir dünya olmamızdan yola çıkarak oluşan olumlu etkilerin yanı sıra kültürel ve sosyal manzaralardaki değişiklikler, demografik özellikleri ve değişen değerleri yansıtarak eğitimin toplumunun ihtiyaçlarına cevap vermeye devam etmesini sağlayacak şekilde program güncellemeleri gerektirmektedir. Eğitimde değerlendirmeye ihtiyaç duyulmasının nedeni var olan programın hedeflere ve amaçlara ulaşabilme durumunu, eksikleri belirleme, programın etkili ya da verimli olup olmadığını olduysa ne ölçüde olduğunu belirlemektir (Aygören ve Er, 2018; Marsh ve Willis, 2007). Tüm bunlardaki genel amaç programda sürekliliği sağlamaktır çünkü değerlendirme sonucuna göre (bilgi almak amacıyla olanlar hariç) ya programa devam edilir ya program düzenlenir ya da yenisi için çalışmalara başlanır. Bu değerlendirme sürecindeki genel amaçlar, programın dayandığı felsefeye, yaklaşıma, modeline, paydaşlarına, değerlendiren uzmana ve beklentilere göre de değişiklik göstermektedir (Fitzpatrick vd., 2012).

Temelde ne öğretmeli ve nasıl öğretmeli sorularından yola çıkılarak yapılan değerlendirmelerde farklı uzmanların her biri öğrenme ve değerlendirme yapma konusunda biraz farklı deneyimlerden geçtikleri ve deneyimlerini yansıtırken farklı değerler ve dünya görüşlerine sahip oldukları için çeşitli yaklaşımlar ve modeller yer almaktadır. Bu program değerlendirme yaklaşımlarından biri olan Scriven’in (1967) amaçtan bağımsız değerlendirme modelinde değerlendirici, programı önceden tanımlanmış hedeflere bakmaksızın

değerlendirir. Bunun yerine odak noktası, sonuçları ve etkileri bağımsız olarak gözlemlemek ve analiz etmektir. Objektifliği sağlamak için, değerlendiricinin programla bağlantısının olmaması ve program geliştiricilerle hedefe yönelik iletişimi engelleyen bağımsız bir gözlemci tarafından desteklenmesi gerekir. Değerlendirici de ölçümler, gözlemler, literatür taramaları ve dokümanlar aracılığıyla programı tanımlayıp anlayarak işe başlar. Bunlar için ise rehberlik yapması amacıyla bir kontrol listesi geliştirmiştir (Bakken, 2018; Fitzpatrick, vd., 2012). Ertürk'ün (2013) “yetişek tasarısına bakarak değerlendirme” adını verdiği modelinde ise program geliştirme adımları ölçüt olarak alınmakta ve program tasarısı bu bağlamda değerlendirilmektedir. Öte yandan Chelimsky (1997), Fetterman (2001) ve Hussain vd.'e (2011) göre değerlendirme uzunca bir zamandır uluslararası hale gelmektedir, ancak bahsedilen uluslararası kavramı aynı zamanda daha yerel, daha küresel ve daha ulusötesi olması anlamında bir ifadedir. Daha yerel ise dünya çapında farklı ülkelerdeki değerlendiricilerin kendi tercih ettikleri teorik ve metodolojik yaklaşımların yanı sıra çalışmalarını destekleyecek kendi altyapılarını da geliştirmeleri kastedilmektedir. Küreselden kasıt ise dünyanın bir yerindeki gelişmelerin sıklıkla dünyanın her yerindeki insanları, kurumları ve programları etkilemesi kastedilmektedir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) de küresel anlamda “çağdaş gelişmeleri yakalamak için gelişmiş ülkelere uluslararası verileri inceleyip dünyadan etkilenildiği ve yerel anlamda değerlendiricilerin toplumun değerlerini altyapı olarak geliştirmenin izlerini taşıdığı yeni programların geliştirildiği” (Habertürk TV, 2024) ifade edilmektedir. Bu amaçla yapıldığı vurgulanan yeni öğretim programları, TYMM altında önce taslak program olarak sunulmuş, ardından alınan dönütlere istinaden 2024-2025 Eğitim Öğretim yılında uygulamaya konulacağı ilan edilmiştir. Ülkemizde 2005-2006 eğitim-öğretim yılından bu yana uygulanan Ortaöğretim (9., 10. ve 11. sınıflar) Tarih Dersi Öğretim Programı da 2018 ve 2023 değişikliklerinin üstüne 2024 yılında da yenilenmiştir. Yukarıda bahsedilen değerlendirme modelleri küresel anlamda baz alınarak öğretim programları ortak metniyle birlikte Tarih öğretim programının hedef, içerik, öğrenme durumları ve değerlendirme boyutları oluşturulan kriterlere göre programın basılı haline bakarak “program analiz yaklaşımı” ile genel bir bakış açısı oluşturması açısından incelenmiştir. Bu aşamada TYMM Ortaöğretim (9., 10. ve 11. sınıflar) Tarih Dersi Öğretim Programı incelenip programın anlaşılması ve iç görü oluşturmak amacıyla betimlemeler yapılmıştır.

Bu çalışmada program analiz yaklaşımı kullanılacak olup 2024 Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı üzerinden detaylı bir analiz yapılması amaçlanmaktadır. Bu analizde programın güçlü yönleri, zayıf yönleri ve iyileştirilebilecek alanlarının belirlenmesiyle eğitim kalitesinin sürekli gelişimine katkı sunulması hedeflenmektedir. Tarih dersi, sadece bilgi aktarımı değil; aynı zamanda öğrencilerin toplumsal bilinç, eleştirel düşünme, tarihsel empati ve vatandaşlık gibi temel becerileri kazandığı bir alan olduğundan, tarih öğretim programlarının güncel toplumsal ve pedagojik beklentilere uygunluğu büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle tarih programının güncellenen 2024 versiyonunun ayrıntılı biçimde değerlendirilmesi, yalnızca programın etkililiğini ortaya koymakla kalmayacak; aynı zamanda değişen toplumsal ihtiyaçlara ve küresel eğitim standartlarına cevap verecek uygulamaların geliştirilmesine de katkı sağlayacaktır. Bu yönüyle, yapılacak analiz çalışmasının, öğrencileri dinamik ve birbirine bağlı bir dünyaya hazırlayan tarih eğitimi uygulamalarının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynaması beklenmektedir.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, 2024 Tarih öğretim programını ilk kez detaylı olarak ele alarak, daha önce yapılmamış bir karşılaştırma ve değerlendirme sunmaktadır. Böylelikle programın önceki uygulamalardan nasıl ayrıldığını ve gelişim gösterdiğini ortaya koyarak alana önemli bir katkı sunacaktır. Tüm dönüşlerin dikkate alınması gerektiği düşünüldüğünde, çalışmanın programın varsa eksikliklerini, önceki programlardan farklılıklarını, yapılan güncellemeleri ortaya koymak ve uygulamayı iyileştirmek açısından hem karar alıcılara hem de öğretmenlere rehberlik edebileceği düşünülmektedir. Çalışmada kullanılacak olan değerlendirme modelinin küresel anlamda baz alınan modellerle öğretim programı geliştirme adımları olan hedef, içerik, öğrenme durumları ve değerlendirme boyutlarını dahil ederek geliştirilmiş olan “program analiz yaklaşımı” ile yapılacak olması da önem arz etmektedir. Bu model, programın etkinliğini doğrulamak ve geliştirmek için sistematik bir çerçeve sunarken aynı zamanda değişen toplumsal ihtiyaçları ve küresel eğitim standartlarını karşılamada yapılması gerekenleri ortaya koyacaktır. Programın etkinliği ve uygunluğu üzerine yapılan değerlendirmeler, öğrencilerin bilgi ve becerilerinin yanı sıra, topluma olan katkılarını da doğrudan etkileyebileceği için bu çalışmadan elde edilecek çıktılar, birey ve toplum açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda programların özellikle bireylerin kritik düşünme, problem çözme ve küresel vatandaşlık gibi 21. yüzyıl becerilerini kazanmalarına yardımcı olacak şekilde geliştirilmesi ve değerlendirilmesi, toplumun genel refahı ve sürdürülebilir gelişimi için de oldukça önemlidir. Ayrıca, çalışmanın sonuçları, eğitim politikalarının şekillendirilmesinde ve gelecekteki öğretim programlarının geliştirilmesinde yol gösterici olacaktır. Araştırmacılar için bir veri kaynağı teşkil edecek olan bu çalışma, okuyucunun alana ilişkin genel bir bakış elde etmesini sağlamanın yanı sıra, program tarihinde okullara, öğretmenlere, topluma ve kendimize bakış açımızı değiştiren belirli anlara ilişkin önemli içgörüler sunacaktır. Bu nedenle, bu çalışmanın bulguları, eğitimde kaliteyi artırmaya yönelik politika geliştirme sürecine ve eğitim programlarının toplumsal ihtiyaçlara uygun hale getirilmesine önemli katkılarda bulunacaktır.

Sınırlılıkları

- 1- Programın 28.04.2024 tarihinde yayınlanan ve açıklanan Ortaöğretim Tarih Dersi Program kitapçığı üzerinden incelenecektir.
- 2- Değerlendirme, geliştirilen inceleme formundaki ölçütlerle sınırlıdır.
- 3- İhtiyaç analizine dair bir dokumana ulaşamamıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı 2018, 2023 yılları ve yeni yayınlanan 2024 programı özelinde kapsamlı bir şekilde programların genel amaçlarını, alana özgü yeterliliklerini ve becerilerini tanımlamayı ve karşılaştırmayı hedeflemektedir. Çalışmada kullanılacak “program analizi yaklaşımı” için geliştirilen "hedefler," "içerik," "öğrenme durumları" ve "değerlendirme" olmak üzere dört bölümden oluşan bir “öğretim programı değerlendirme formu” kullanılarak programların geliştirme aşamalarında belirlenen kriterlere uygunluk düzeyleri de değerlendirilecektir. Bu anlamda Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim programı zaman içinde nasıl gelişti ve eğitim standartlarını ve değerlendirme kriterlerini ne kadar iyi karşılıyor, sorusundan yola çıkarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Ortaöğretim Tarih Dersi 2018, 2023 ve 2024 öğretim programlarında;
 - a) genel amaçlar
 - b) alana özgü yeterlilik ve beceriler
 - c) ünite, kazanım sayısı ve süreleri açısından farklılıklar nelerdir?
2. Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında "hedefler" basamağında belirlenen ölçütlere uygunluk düzeyi nasıldır?

a) Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında kazanım ifadelerindeki farklılıklar nelerdir?

3.Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında "içerik" basamağında belirlenen ölçütlere uygunluk düzeyi nasıldır?

4.Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında "öğrenme durumları" basamağında belirlenen ölçütlere uygunluk düzeyi nasıldır?

5.Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında "değerlendirme" basamağında belirlenen ölçütlere uygunluk düzeyi nasıldır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Çalışmada TYMM altında 2024-2025 Eğitim Öğretim yılında uygulamaya koyulacağı ilan edilen Ortaöğretim (9., 10. ve 11. sınıflar) Tarih Dersi Öğretim Programı değerlendirmesi için doküman analizi uygulanmıştır. Nitel araştırma desenlerinden biri olan doküman analizi, yazılı kaynakların içeriğinin kapsamlı ve sistematik bir şekilde incelenmesi amacıyla kullanılır (Wach, 2013). Belgenin basılı ya da elektronik olmasının önemi olmamakla birlikte araştırılan konunun anlaşılması ve iç görü oluşturmak amacıyla faydalanılmaktadır (Corbin ve Strauss, 2008). Çalışma kapsamında incelenen TYMM Ortaöğretim Tarih Öğretim Programı belgesidir. Program MEB’e bağlı Müfredat internet sitesinden indirilmiştir.

Taba (1962) tarafından önerilen program geliştirme aşamaları eğitim programlarının yapılandırılmasında kritik bir rol oynamaktadır ve şu adımlardan oluşmaktadır: ihtiyaçların belirlenmesi, hedeflerin oluşturulması, içeriğin belirlenmesi, öğrenme yaşantılarının seçimi ve sinama durumlarının belirlenmesi. Bu çalışma için de program geliştirme basamaklarından yola çıkarak Ertürk’ün (2013) yetişek tasarısı değerlendirme modelinin program değerlendirme yaklaşımı ve Scriven’in (1967) amaçtan bağımsız değerlendirme modeline dayanan kontrol listesi referans alınarak (Fitzpatrick, vd., 2012) bir değerlendirme formu hazırlanmıştır.

2024 Tarih öğretim programının değerlendirmesi yayımlanan dokümanlar üzerinden yapılmıştır. Her bir program geliştirme basamağını kapsamlı bir şekilde ele alacak şekilde hazırlanmış değerlendirme formu, “program analizi yaklaşımı” olarak adlandırılmaktadır. Program analizi yaklaşımı, Taba’nın (1962) öne sürdüğü ihtiyaçların belirlenmesi, hedeflerin oluşturulması, içeriğin belirlenmesi, öğrenme yaşantılarının seçimi ve sinama durumlarının belirlenmesi program geliştirme basamaklarını temel alarak programın her bir yönünü sistematik bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım kapsamında, program geliştirme boyutları göz önünde bulundurularak, programın genel çerçevesi belirlenmiş ve temel unsurları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ancak, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın (2024) resmî web sitesinde yer alan açıklamalarda ihtiyaç analizine yönelik herhangi bir belgeye ulaşılamadığından, program geliştirmenin bu basamağı analiz dışı bırakılmıştır. Süreçte, programın hedef, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirme ölçütleri gibi her bir ögesi ele alınarak programın genel kalitesinin ve uygulanabilirliğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada doküman analizi yapılabilmesi için “Öğretim Programı Değerlendirme Formu (PEF)” oluşturulmuştur. Oluşturulan değerlendirme formu Ocak ve Yurtseven (2017) tarafından hazırlanan formdan yola çıkılarak program geliştirme literatürü taranıp güncellenmiştir. Daha sonra formu oluşturan yazarlara gönderilip dönüt alınmış ve gerekli düzeltmeler yapıp tekrar kontrol için gönderilmiştir. Ayrıca Eğitim Programları ve Öğretim

alanında çalışan bir öğretim görevlisinden ve aynı alanda doktora eğitimi alan iki kişiden görüş alınarak gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra PEF son haline getirilmiştir. Geliştirilen PEF ihtiyaç analizi kısmı için mevcut açıklamalarda ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın (2024) resmî web sitesinde ihtiyaç analizine dair dokümanlara ulaşılamadığı için bu basamak forma dahil edilmemiştir. Form "hedef", "içerik", "eğitim durumları" ve "değerlendirme" olarak dört bölümden oluşmaktadır. Bu açıdan geliştirilen form başka öğretim programlarında da kullanılabilecek düzeydedir. Derecelendirme ölçütü ise çok katılıyorum, katılıyorum, biraz katılıyorum, az katılıyorum, katılmıyorum ve bilgi yok şeklindedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması, araştırmanın güvenilirliğini artırmak için aşamalı olarak yürütülmüştür:

1) Hem doktora öğrencisi hem de öğretmen olmak üzere iki gözlemcinin bağımsız olarak PEF ile 2024 Tarih öğretim programını değerlendirmeleri istenmiştir. Bu yöntem, veri toplama sürecindeki subjektif etkileri azaltmayı hedeflemektedir. Gözlemcilerin akademik ve mesleki arka planları, Program geliştirme ve değerlendirme alanı ile ilgili uzmanlıkları ve daha önceki program değerlendirme deneyimleri göz önünde bulundurulmuştur.

2) PEF, gözlemciye elektronik formatta iletilmiş ve değerlendirme süreci için hazır hale getirilmiştir.

Verilerin analizi süreci de araştırmanın güvenilirliğini artırmak için aşamalı olarak yürütülmüştür:

1) Her iki gözlemci, PEF kullanarak 2024 Tarih öğretim programını bağımsız olarak incelemiş, değerlendirmiştir ve kendi değerlendirmelerini ayrı ayrı not etmiştir. Puanlama için kullanılan ölçek şu şekildedir: Çok katılıyorum: 5,00-4,20; Katılıyorum: 4,19-3,40; Biraz katılıyorum: 3,39-2,60; Az katılıyorum: 2,59-1,80; Katılmıyorum: 1,79-1,00; Bilgi yok: 0.

2) Her bir kriter için gözlemcilerin verdiği puanların ortalamaları hesaplanmıştır. Ortalamalar, her iki gözlemcinin değerlendirmelerini yansıtacak şekilde birleştirilmiştir.

3) Güvenirliği sağlamak için ise araştırmacıların ölçütler için verdiği puanlamaları arasındaki uyuşma yüzdesi için “Görüş birliği/ (görüş birliği + görüş ayrılığı) X 100=Güvenirlik” formülü (Miles ve Huberman, 1994, s.64) kullanılmıştır. İki araştırmacının farklı görüşler belirttiği ölçüt sayısı 15 iken, görüş birliği sağlanan ölçüt sayısı 76’dır. Sonucunda güvenirlilik katsayısı 0,83 olarak hesaplanmıştır. Şencan'a (2005) göre değer kabul edilebilmesi için .70'in üzerinde olması gerekmektedir. Çalışmada elde edilen 0,83 değerinin, bu kriteri aştığı ve kullanılan yöntemlerin ve analizlerin güvenilirliğini göstermektedir. Elde edilen veriler, program değerlendirmelerinde kullanılan kriterlerin her iki gözlemci tarafından da benzer şekilde değerlendirildiğini ve programın analizinin güvenilir bir temel üzerine kurulduğunu göstermektedir.

Bulgular

Bu bölümde çalışmanın araştırma sorularına dair bulgular verilmiştir.

a) Ortaöğretim Tarih dersi 2018, 2023 ve 2024 öğretim programlarında genel amaçlar açısından farklılıklar nelerdir?

Ek-1’de verilen genel amaçlar tablosu incelendiğinde 2018 ve 2023 Tarih öğretim programında genel amaçlar başlığı yer alırken 2024 Tarih öğretim programında özel amaçlar başlığının yer aldığı görülmektedir. 2018 ve 2023 programlarının birebir aynı olduğu fakat

2024 Tarih öğretim programında genel amaçlar başlığının olmadığı görülmektedir. 2024 Programında özel amaçlar başlığı altında 2018 ve 2023 programlarındaki genel amaçlarla anlam olarak örtüşen fakat tamamen farklı ifade edilen maddelerin yer aldığı görülmektedir. 2024 özel amaçlarının eski programlarda karşılığı olabilecek maddeler yazılmış ve karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Örneğin, 2018 ve 2023 programında yer alan;

1.Geçmişten bugüne insanlığın birikimli mirasını kavramaları ifadesi bilgi edinme odaklıyken 2024 programında ona karşılık gelebilecek;

13.İnsanlığın ortak mirasının korunmasında ve yaşatılmasında duyarlılık göstermeleri ifadesi öğrencinin süreçte daha aktif bir şekilde duyarlı olması ve harekete geçmesi anlamını taşımaktadır.

Yine bir başka örnekte 2018 ve 2023 programında yer alan;

1.Türk, İslam ve Türkiye tarihinde rol oynamış önde gelen siyasi ve sosyal teşekküller ile önemli şahsiyetleri tanımaları maddesinde öğrencinin bilgiyi tanıması hedeflenirken 2024 programında ona karşılık gelebilecek;

6.Tarihsel süreçte öne çıkan kişi, toplum, devlet ve medeniyetleri araştırmaları ifadesinde öğrencinin derinlemesine araştırma yapması yani aktif olarak kendi öğrenmesinin sorumluluğunu alması hedeflenmektedir.

2024 Programında yer alan ama 2018 ve 2023 Programlarında tam karşılığı olmayan;

1. Tarihin siyasi ve askerî olayların yanı sıra sosyal, ekonomik ve kültürel alanları da kapsadığına dair kanıtlar göstermeleri,

5. Tarihsel süreçteki olay, durum, kurum ve fikirleri değişim ve süreklilik açısından yorumlamaları,

8. Tarihi öğrenirken ve araştırırken ihtiyaç duydukları teknolojileri etkin bir şekilde kullanmaları,

14. Tarih dersinin birey ve toplum yaşamına katkıları çerçevesinde ders dışında da tarih öğrenmeye istekli olmaları,

15. Tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru ve etkili kullanmaları ifadeleri yer almaktadır.

b) Ortaöğretim Tarih dersi 2018, 2023 ve 2024 öğretim programlarında alana özgü yeterlilik ve beceriler açısından farklılıklar nelerdir?

2018, 2023 ve 2024 Tarih öğretim programları yetkinlikleri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1
Tarih Öğretim Programı Yetkinlikler

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde Yetkinlikler	2018	2023	2024
<i>Anadilde iletişim</i>	?	?	-
<i>Yabancı dillerde iletişim</i>	?	?	-
<i>Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler</i>	?	?	-
<i>Dijital yetkinlik</i>	?	?	-
<i>Öğrenmeyi öğrenme</i>	?	?	-
<i>Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler</i>	?	?	-
<i>İnisiyatif alma ve girişimcilik</i>	?	?	-

Tablo 1’de 2018 ve 2023 programlarında Türkiye yeterlik çerçevesine göre yer alan sekiz yetkinliğin de aynı olduğu fakat 2024 programında bunlara yer verilmediği görülmektedir. 2024 programında yetkinlikler ifadesi yerine yayınlanan ortak metinde programlar arası bileşenler kategorisinde

-Erdem-Değer-Eylem Modeli: millî ve manevi değerlerimiz

-Sosyal-duygusal öğrenme becerileri

-Sistem okuryazarlığına yer verilmiştir.

Tarih Dersi Öğretim Programında da öğrenme çıktıları çerçevesi ayrıntılı bir şekilde tasarlanmış ve alt başlıklar halinde;

-Kavramsal beceriler (temel beceriler, bütünleşik beceriler, üst düzey düşünme becerileri),

-Eğilimler (benlik, sosyal, entelektüel),

-Alan becerileri (Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal bilimler) şeklinde her bir beceri gruplandırılmıştır.

Alana özgü yeterlikler tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Alana özgü yeterlik ve beceriler

2018 Programı	2023 Programı	2024 Programı
Alana özgü yeterlik ve beceriler	Alana özgü yeterlik ve beceriler	Sosyal Bilimler Alan Becerileri
Kronolojik Düşünme Becerisi	2	1.Zamanı Algılama ve Kronolojik Düşünme Becerisi (SBAB1)
Tarihsel Kavrama Becerisi	2	
Neden-Sonuç İlişkisi Kurma Becerisi	X	
Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi	X	4. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi (SBAB4)
Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi	2	2.Kanıtı Dayalı Sorgulama ve Araştırma Becerisi (SBAB2)
Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi	Tarihsel Analiz ve Yorum	
Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi	2	17. Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi (SBAB17)
Geçmiş Geçmişteki İnsanların Bakış Açısıyla Bakabilme Becerisi veya Tarihsel Empati	Tarihsel Empati	3.Tarihsel Empati Becerisi (SBAB3)
		5.Sosyal Katılım Becerisi (SBAB5)
		6.Girişimcilik Becerisi (SBAB6)
		7.Mekânsal Düşünme Becerisi (SBAB7)
		8.Coğrafi Sorgulama Becerisi (SBAB8)
		9. Coğrafi Gözlem ve Saha Çalışması Becerisi (SBAB9)
		10.Harita Becerisi (SBAB10)
		11. Tablo, Grafik, Şekil ve/veya Diyagram Becerisi (SBAB11)
		12. Mantıksal Muhakeme Becerisi (SBAB12)

-
13. Felsefi Sorgulama Becerisi (SBAB13)
-
14. Felsefi Muhakeme Becerisi (SBAB14)
-
15. Felsefi Düşünce Ortaya Koyma Becerisi (SBAB15)
-
16. Eleştirel Sosyolojik Düşünme Becerisi (SBAB16)
-

Tablo 2'ye göre 2018 Programında olan 4. ve 6. Yeterlikler 2023 Programında yer almamış ve 3. ve 8. Maddelerde de ifade değişikliğine gidilmiştir. 2024 Programında ise alana özgü yeterlik ve becerilerinde yukarıda bahsedilen Alan Becerileri gruplandırması temel alınarak Sosyal Bilimler Alan Becerileri adı altında ve her bir becerinin alt becerileri olacak şekilde yenilendiği ve kodlarla ifade edildiği görülmektedir.

c) Ortaöğretim Tarih dersi 2018, 2023 ve 2024 öğretim programlarında ünite, kazanım sayısı ve süreleri açısından farklılıklar nelerdir?

Tarih öğretim programı sınıf düzeylerine göre 2018 ve 2023 programındaki kazanım ve 2024 öğretim programındaki öğrenme çıktısı ve süreç bileşeni sayıları tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Tarih Öğretim Programı Sınıf Düzeylerine göre 2018 ve 2023 Programındaki Kazanım ve 2024 Öğretim Programındaki Öğrenme Çıktısı ve Süreç Bileşeni Sayıları

Sınıf	2018 modeli	2023 modeli	2024 öğretim modeli	
	Kazanımlar	Kazanımlar	Öğrenme çıktısı	Süreç bileşeni
9.sınıf	28 /6 ünite	27 /6 ünite	13/ 3 ünite	9+21+15=45
10.sınıf	33 /7 ünite	29 /7 ünite	14/ 3 ünite	15+15+20=55
11.sınıf	20 /5 ünite	18 /6 ünite	11/ 3 ünite	12+18+17=47

Tablo 3 incelendiğinde sebebi belirtilmemekle birlikte ifade değişikliğine gidilerek kazanım yerine öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri ifadeleri kullanıldığı görülmektedir. 9.sınıflarda kazanımın 27'den 13'e; 10. Sınıflarda 29'dan 14'e; 11.sınıflarda 18'den 11'e düşürülmüştür. 2018 ve 2023 modelleri arasında da kazanım sayıları açısından farklılık gözlemlenirken 2024 programında ünite ve öğrenme çıktısı sayıları azalmaktadır. 9., 10., ve 11. Sınıf ünitelerinin sayıları azaltılmış, içerikler birbirinin içine dahil edilmiştir. Bu yüzden de süreç bileşenleri sayısı fazla çıkmaktadır.

Ünite, öğrenme çıktısı ve sürelerin 2018 ve 2023 programlarında aynı olduğu görülmüştür bu sebeple 2023 ile 2024 programları ünite kıyaslaması detaylı bir şekilde tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

2023 ve 2024 Programları Ünite Detayları

2023 Programı 9. Sınıf Üniteleri		2023 Programı 10. Sınıf Üniteleri	2023 Programı 11. Sınıf Üniteleri
1.	Tarih ve Zaman	1. Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye'si	1. Değişen Dünya Dengeleri Karşısında Osmanlı Siyaseti
2.	İnsanlığın İlk Dönemleri	2. Beylikten Devlete Osmanlı Siyaseti	2. Değişim Çağında Avrupa ve Osmanlı
3.	Orta Çağ'da Dünya	3. Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler	3. Devrimler Çağında Değişen Devlet-Toplum İlişkileri

4. İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası	4. Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti	4. Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi
5. İslam Medeniyetinin Doğuşu	5. Dünya Gücü Osmanlı	5. XIX. ve XX. Yüzyılda Değişen Sosyo-Ekonomik Hayat
6. Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri	6. Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı	
	7. Klasik Çağda Osmanlı ve Toplum Düzeyi	

2024 Programı 9. Sınıf Tarih Üniteleri	2024 Programı 10. Sınıf Tarih Üniteleri	2024 Programı 11. Sınıf Tarih Üniteleri
1. Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih	1. Türkistan'dan Türkiye'ye (1040-1299)	1. Değişen Dünyada Osmanlı
2. Eski Çağ Medeniyetleri	2. Beylikten Devlete Osmanlı (1299-1453)	2. Dönüşüm Sürecinde Osmanlı
3. Orta Çağ Medeniyetleri	3. Cihan Devleti Osmanlı (1453-1683)	3. Savaşlar Sarmalında Osmanlı
*Okul temelli planlama (4 ders saati)	*Okul temelli planlama (4 ders saati)	*Okul temelli planlama (4 ders saati)

Yeniden düzenlenen ünitelere bakıldığında her sınıf seviyesinin üç ünite şeklinde ve kronolojik yaklaşımla tasarlandığı görülmektedir. Ayrıca 2024 öğretim programında ünite başlıklarının tarihsel kronolojiye göre yapılandırıldığı ve sınıf düzeyleri arasında tematik geçişlere dikkat edildiği anlaşılmaktadır.

Önceki programlarda yer almayan “okul temelli planlama” ifadesi ortak metinde “zümre öğretmenler kurulu tarafından ders kapsamında yapılması kararlaştırılan çalışmalar (okul dışı öğrenme etkinlikleri, araştırma ve gözlem, sosyal etkinlikler, proje çalışmaları, yerel çalışmalar, okuma çalışmaları vb.) için ayrılan süredir. Çalışmalar için ayrılan süre, eğitim öğretim yılı içinde planlanır ve yıllık planlarda ifade edilir.” şeklinde açıklanmıştır (MEB, 2024a).

2.Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında "hedef" basamağında belirlenen ölçütlere uygunluk düzeyi nasıldır?

Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programının “hedefler” basamağına ait bulguları tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programının “hedefler” basamağına ait bulguları

Hedef	2018 Programı			2023 Programı			2024 Programı		
	Gözlemci 1	Gözlemci 2	Ortalama	Gözlemci 1	Gözlemci 2	Ortalama	Gözlemci 1	Gözlemci 2	Ortalama
1. Programın genel amaçları yer almaktadır	5	5	5	5	5	5	1	1	1
2. Programın yatay amaçları:									
a) Bilişsel hedefler yer almaktadır	4	3	3.5	4	3	3.5	5	5	5
b) Duyuşsal hedefler yer almaktadır	4	4	4	4	4	4	5	4	4.5

c) Devinimsel hedefler yer almaktadır	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3. Programın yatay hedefleri yenilenmiş Bloom taksonomisine göre belirlenmiştir	0	0	0	0	0	0	0	1	0.5
4. Genel ve özel hedefler tutarlıdır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
5. Kazanımlar özel hedeflerle uyumludur	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6. Kazanımlar ihtiyaçlarla uyumludur	5	5	5	5	5	5	4	4	4
7. Kazanımlar öğrenen ihtiyaçlarına uygundur	3	3	3	3	3	3	4	5	4.5
8. Kazanımlar konu alanıyla tutarlıdır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
9. Kazanımlar açık ve anlaşılırdır	4	5	4.5	4	5	4.5	5	5	5
10. Kazanımlar bir eylemle ifade edilmiştir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
11. Kazanımlar içerikle uyumludur	5	5	5	5	5	5	5	5	5
12. Kazanımlar içeriğe uygun bir sıradadır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
13. Kazanımlar ulaşılabiliridir	3	4	3.5	3	4	3.5	4	5	4.5
14. Kazanımlar belirlenen kapsamla sınırlıdır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
15. Kazanımlar bir örüntüyü işaret etmektedir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
16. Kazanımlar öğrenme ürününü ifade etmektedir	5	3	4.5	5	3	4.5	5	5	5
17. Kazanımlar kendi içinde birbirini tamamlamaktadır	4	5	4.5	4	5	4.5	5	4	4.5
18. Kazanımların öğrencilerin hazır bulunuşluklarına uygunluğu:									
a) Ön öğrenmelerine göredir	4	4	4	4	4	4	4	4	4
b) Gelişim seviyelerine göredir	4	4	4	4	4	4	4	4	4
c) İlgilerine göredir	3	4	3.5	3	4	3.5	3	4	3.5
d) Bireysel özelliklerine göredir	3	4	3.5	3	4	3.5	3	4	3.5

Tablo 5'e göre hedefler basamağında 2018 ve 2023 Tarih dersi öğretim programlarında genel amaçlar yer alırken ($\bar{X} = 5$), 2024 programında yer almadığı ($\bar{X} = 1$) görülmektedir. Üç programda da yatay hedeflerden devinimsel hedeflerin ($\bar{X} = 1$) olmadığı tespit edilmiştir. Programların yatay hedeflerinin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre belirlenme durumlarına dair bilgi olmadığı ($\bar{X} = 0$; $\bar{X} = 0$; $\bar{X} = 0,5$) sonucuna varılmıştır. Her üç program da kazanımların konu alanıyla tutarlılığı, açık ve anlaşılabilirliği, bir eylemle ifade edildiği, içerikle uyumluluğu ve içeriğe uygun bir sırada oldukları tespit edilmiştir ($\bar{X} = 5$).

a) Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında kazanım ifadelerindeki farklılıklar nelerdir?

2018 ve 2023 Programlarında yer alan kazanımlardan örnek:

Bir araştırma alanı ve bilim dalı olarak tarihin kapsamını, metodunu ve diğer bilim dallarıyla ilişkisini açıklar (Bilişsel alan/anlama düzeyi)

a) Öğrencilerin, tarih biliminin farklı tanımlarından yola çıkarak kendi tanımlarını yapmaları sağlanır. (Bilişsel alan/sentez düzeyi)

b) Tarih biliminin edebiyat ve diğer sosyal bilimler ile fen bilimleri arasındaki ilişkisine; benzerlik ve farklılıklarına kısaca değinilir. (Bilişsel alan/analiz düzeyi)

c) Öğrenciler, önde gelen tarihçilerin hayatını ve çalışma yöntemlerini konu edinen metinleri inceler. (Bilişsel alan/analiz düzeyi)

d) Öğrencilerin, bu tarihçilerin tarih literatürüne katkılarına ilişkin araştırma yaparak çıkarımlarda bulunmaları sağlanır. (Bilişsel alan/değerlendirme düzeyi)

2024 Programı öğrenme çıktısı ve süreç bileşenleri örnek:

Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilme (Bilişsel alan/değerlendirme düzeyi)

a) Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını kaynaklardan inceler. (Bilişsel alan/anlama düzeyi)

b) Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarıyla ilgili incelediği kaynakları bağlamdan kopmadan özetler. (Bilişsel alan/anlama düzeyi)

c) Tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını kendi cümleleriyle açıklar. (Bilişsel alan/uygulama düzeyi)

Örneklere bakıldığında 2018 ve 2023 programlarında daha ayrıntılı ve öğretici bir dil kullanılırken, 2024 programında daha basit ve anlaşılır bir dil benimsendiği görülmektedir. 2018 ve 2023 programlarında kazanım ifadesinde öğrenciden beklenen bilgi, beceri ve tutumla ifade edildikten sonra işlenişle ilgili yol gösterici ifadeler kullanılmıştır. 2024 programında ise hedef ifadenin altında etken ifadelerle süreç bileşenleri ifade edilmiştir.

3.Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında "içerik" basamağında belirlenen ölçütlere uygunluk düzeyi nasıldır?

Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programının “içerik” basamağına ait bulguları tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programının “içerik” basamağına ait bulguları

İçerik	2018 Programı			2023 Programı			2024 Programı		
	Gözlenc 1	Gözlenc 2	Ortalama	Gözlenc 1	Gözlenc 2	Ortalama	Gözlenc 1	Gözlenc 2	Ortalama
1) İçerik, hedeflerle tutarlıdır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
2) İçerik, program hedeflerine katkıda bulunmaktadır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
3) İçerik “neler öğretilmelidir” sorusuna cevap vermektedir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
4) İçerik günceldir	3	1	2	3	1	2	3	4	3.5
5) İçerik gerçek hayatla bağlantılıdır	3	3	3	3	3	3	4	5	4.5
6) İçerik öğrencinin kendini gerçekleştirmesine yöneliktir	3	3	3	3	3	3	5	4	4.5
7) İçerik öğrencinin ilgilerine yöneliktir	3	3	3	3	3	3	4	4	4
8) İçerik konu merkezlidir	4	5	4.5	4	5	4.5	4	5	4.5

9) İçerik öğrencinin gelecekteki yetişkin yaşamı için kullanışlıdır	4	4	4	4	4	4	4	4	4
10) İçerik öğrenen merkezlidir	3	1	2	3	1	2	4	5	4.5
11) İçerik öğrencinin kendi hayatına bir anlam katmasıyla ilişkilidir	3	3	3	3	3	3	4	4	4
12) İçerik sorun merkezlidir	2	1	1.5	2	1	1.5	5	1	3
13) İçerik, güncel hayatla ve sosyal mevzulara ilişkilidir	3	1	2	3	1	2	4	4	4
14) İçerik öğrenilebilirdir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
15) İçerik uygulanabilirdir	3	3	3	3	3	3	4	4	4
16) Konular arasında ön koşul ilişkisi vardır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
17) İçerik aşamalılık ilkesine göre:									
a) yakından uzağa doğru dikey bir ilişki halindedir	1	1	1	1	1	1	1	1	1
b) bilinenden bilinmeyene doğru dikey bir ilişki halindedir	5	3	4	5	3	4	5	3	4
c) basitten, karmaşığa doğru dikey bir ilişki halindedir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
d) somuttan soyuta doğru dikey bir ilişki halindedir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
e) genelden özele doğru dikey bir ilişki halindedir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
18) İçerik doğrusal programlanmıştır	4	4	4	4	4	4	5	5	5
19) Konular ve üniteler arasında yatay ilişkilendirme vardır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
20) Önceki öğrenmeler yeri ve zamanı geldikçe tekrarlanmaktadır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
21) İçerik sarmal programlanmıştır	4	4	4	4	4	4	4	4	4
22) Konuların sıralaması esnekler	1	1	1	1	1	1	1	1	1
23) Konular birbirinin ön koşuludur	5	5	5	5	5	5	5	5	5
24) İçerik modüler programlanmıştır	1	1	1	1	1	1	1	1	1
25) İçerik, ortak konulardan gittikçe küçük birimlere daralmaktadır	1	1	1	1	1	1	1	1	1
26) İçerik disiplinler arası program yaklaşımıyla tasarlanmıştır	3	1	2	3	1	2	4	4	4

Tablo 6'ya göre 2018 ve 2023 içeriklerinin öğrenen merkezli olmadığı ($\bar{X}=2$) ve kısmen öğrencilerin kendi hayatına bir anlam katmasıyla ilişkili olduğu görülürken bu durum 2024 programında tam tersi, öğrenen merkezli ($\bar{X}=4.5$) ve öğrencilerin kendi hayatına bir anlam katmasıyla ilişkili olduğu ($\bar{X}=4$) yönündedir. Üç programın da yakından uzağa doğru dikey bir ilişki içerisinde olmadığı ($\bar{X}=1$) ancak bilinenden bilinmeyene doğru ($\bar{X}=4$; $\bar{X}=4$; $\bar{X}=5$); basitten, karmaşığa doğru ($\bar{X}=5$); somuttan soyuta doğru ($\bar{X}=5$) ve genelden özele doğru dikey bir ilişki ($\bar{X}=5$) halinde oldukları tespit edilmiştir. Üç programın da hem doğrusal ($\bar{X}=5$), konuların birbirinin ön koşulu olduğu ($\bar{X}=5$) hem de sarmal yapıda ($\bar{X}=4$) olduğu tespit edilmiştir. Yine üç programda da konuların sıralamalarının esnek yapıda olmadığı

($\bar{X}=1$) görülmüştür. 2018 ve 2023 programlarında içeriğin disiplinler arası program yaklaşımıyla tasarlanmadığı ($\bar{X}=2$) fakat 2024 programında bunun tam tersi olduğu ($\bar{X}=4$) görülmüştür.

4.Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında "öğrenme durumları" basamağında belirlenen ölçütlere uygunluk düzeyi nasıldır?

Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programının “eğitim durumları” basamağına ait bulguları tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programının “eğitim durumları” basamağına ait bulguları

Eğitim Durumları	2018 Programı			2023 Programı			2024 Programı		
	Gözlenc 1	Gözlenc 2	Ortalama	Gözlenc 1	Gözlenc 2	Ortalama	Gözlenc 1	Gözlenc 2	Ortalama
1) Belirlenen öğrenme yaşantıları öğrenme-öğretme sürecini kapsamaktadır	4	4	4	4	4	4	5	5	5
2) Öğretim yöntem ve teknikleri kazanımlarla ilişkilidir	5	5		5	5	5	5	5	5
3) Öğrenciye hedef davranışta bulunan davranışı uygulama fırsatı veren yaşantılar sağlanmaktadır	4	4		4	4	4	5	5	5
4) Belirlenen öğrenme yaşantılarının öğrencilerin hazır bulunuşluklarına uygunluğu:									
a) Ön öğrenmelerine göredir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
b) Gelişim seviyelerine göredir	5	5	5	5	5	5	4	4	4
c) İlgilerine göredir	4	4		4	4	4	4	4	4
d) Bireysel özelliklerine göredir	2	1	1.5	2	1	1.5	4	4	4
5) Farklı yöntem ve teknikleri kullanmaya elverişlidir	3	3	3	3	3	3	5	5	5
6) Önerilen yöntem ve teknikler çerçeve niteliğindedir	4	4	4	4	4	4	5	5	5
7) Belirlenen öğrenme yaşantıları zenginleştirilmiştir	2	2	2	2	2	2	5	5	5
8) Belirlenen öğrenme yaşantıları işlevseldir	4	4	4	4	4	4	4	4	4
9) Belirlenen öğrenme yaşantıları esnekler:									
a) ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıkları gözetmektedir	4	4	4	4	4	4	4	4	4
b) bilim ve teknolojiye ilişkin değişimleri gözetmektedir	2	1	1.5	2	1	1.5	4	4	4
c) öğrenci özelliklerini gözetmektedir	4	4	4	4	4	4	5	5	5

d) ulusal ve uluslararası standartlara uygundur	3	3	3	3	3	3	4	4	4
10) Belirlenen öğrenme yaşantıları toplumsal ve kültürel değerler ve beklentiler ile uyumludur	5	5	5	5	5	5	5	5	5
11) Belirlenen öğrenme yaşantıları ekonomiktir	5	5	5	5	5	5	4	4	4
12) Belirlenen öğrenme yaşantıları aktif katılımını sağlamaktadır	3	5	4	3	5	4	5	5	5
13) Belirlenen öğrenme yaşantıları farklı öğrenci ihtiyaçlarını karşılamaktadır	2	2	2	2	2	2	5	5	5
14) Belirlenen öğrenme yaşantıları anlamlı öğrenme bağlamları sunmaktadır	4	4	4	4	4	4	4	4	4
15) Belirlenen öğrenme yaşantıları araştırma ve sorgulamayı temel almaktadır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
16) Belirlenen öğrenme yaşantıları bütüncül gelişime odaklanmaktadır	2	3	2.5	2	3	2.5	5	4	4.5

Eğitim Durumları basamağında 2018 ve 2023 programlarının bireysel özelliklere göre olmadığı ($\bar{X}=1.5$) ancak 2024 programının bireysel özelliklere göre olduğu gözlemlenmiştir ($\bar{X}=4$). 2018 ve 2023 programları farklı yöntem ve teknikleri kullanmaya kısmen elverişliyken ($\bar{X}=3$) 2024 programı farklı yöntem ve teknikleri kullanmaya uygundur ($\bar{X}=5$). 2024 programında öğrenme yaşantıları zenginken ($\bar{X}=5$) 2018 ve 2023 programlarında zenginleştirilememiştir ($\bar{X}=2$; $\bar{X}=2$). 2024 programında bilim ve teknolojiye değişimler gözetilirken ($\bar{X}=4$) 2018 ve 2023 programlarında gözetilmemektedir ($\bar{X}=1.5$ $\bar{X}=1.5$). 2024 programında belirlenen öğrenme yaşantıları farklı öğrenci ihtiyaçlarını karşılar ($\bar{X}=5$) 2018 ve 2023 programları karşılamamaktadır ($\bar{X}=2$). 2024 programı bütüncül gelişime odaklanırken ($\bar{X}=4.5$) 2018 ve 2023 programları bütüncül gelişime odaklanmamaktadır ($\bar{X}=2.5$).

5. Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programlarında "değerlendirme" basamağında belirlenen ölçütlere uygunluk düzeyi nasıldır?

Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programının "değerlendirme" basamağına ait bulgular tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programının "değerlendirme" basamağına ait bulguları

Değerlendirme	2018 Programı			2023 Programı			2024 Programı		
	Gözlemci 1	Gözlemci 2	Ortalama	Gözlemci 1	Gözlemci 2	Ortalama	Gözlemci 1	Gözlemci 2	Ortalama
1) Ölçme-değerlendirme bölümü yer almaktadır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
2) Ölçme-değerlendirme ilkeleri yer almaktadır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
3) Sınama durumlarına örnekler verilmiştir	1	1	1	1	1	1	5	5	5
4) Sınama durumlarına verilen örnekler bilişsel, duyuşsal ve devinışsel alanların özelliklerine	3	3	3	3	3	3	4	4	4

göre düzenlenmiştir

5) Sınama durumu örneklerinin nasıl kullanılacağına dair bilgiler yer almaktadır	1	1	1	1	1	1	5	5	5
6) Ölçme ve değerlendirme süreci için esneklik anlayışıyla hareket edilmiştir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
7) Ölçme ve değerlendirme için verilen örnekler ilgili konuların öğrenme düzeyini ölçer niteliktedir	1	1	1	1	1	1	4	4	4
8) Ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ilkesiyle hareket edilmiştir	5	5	5	5	5	5	5	5	5
9) Kazanım değerlendirmeleri alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine uygundur	3	3	3	3	3	3	55	5	
10) Örnek ölçme değerlendirme araçları:									
a) Süreç odaklıdır	5	5	5	5	5	5	5	5	5
b) Ürün odaklıdır	1	1	1	1	1	1	1	1	1
11) Değerlendirmede öğrencinin yer alma durumu:									
a) Öğrenci öz değerlendirme ölçme araçları	2	4	3	2	4	3	3	5	4
b) Öğrenci akran değerlendirme ölçme araçları	0	0	0	0	0	0	3	3	3
c) Öğrenci grup değerlendirme ölçme araçları	0	0	0	0	0	0	3	3	3
12) Öğretmen öz-değerlendirmesine yönelik ölçme araçları yer almaktadır	0	0	0	0	0	0	5	4	4.5

Değerlendirme basamağında 2024 programında sınama durumlarına örnekler verildiği ($\bar{X}=5$) ve bu örneklerin nasıl kullanılacağına dair bilgiler görülmektedir ($\bar{X}=5$). 2018 ve 2023 programında ise bu durum tam tersi tespit edilmiştir ($\bar{X}=1$). 2024 programında verilen örnekler ilgili konuların öğrenme düzeyini ölçer nitelikteyken ($\bar{X}=4$) 2018 ve 2023 programı ilgili konuların öğrenme düzeyini ölçer nitelikte değildir ($\bar{X}=1$). Her üç programda da örnek ölçme değerlendirme araçları süreç odaklıyken ($\bar{X}=5$) ürün odaklı değildir ($\bar{X}=1$). 2018 ve 2023 programında öz değerlendirme ölçme araçları kısmen görülürken ($\bar{X}=3$) akran değerlendirme ve grup değerlendirme ölçme araçları yok sayılmıştır ($\bar{X}=0$). 2024 programında öğretmen öz değerlendirmesine yönelik ölçme araçları yer alırken ($\bar{X}=4.5$), 2018 ve 2023 programlarında öğretmen öz değerlendirmesine yönelik ölçme araçları yer almamaktadır ($\bar{X}=0$).

Tartışma ve Sonuç

TYMM yeni öğretim programlarından Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı incelenirken öncelikle ortak metnin incelenmesi yapılmıştır. Bu metne göre ise tüm programlarda baştan sona ortak bir çizginin izlendiği görülmüştür. Paylaşılan ortak metinde eğitimin, geçmişi gelecekle birleştiren, ulusal değerleri çağdaş bilgilerle bütünleştiren dönüştürücü bir program vurgusu yapılmıştır. Program geliştirmenin ilk basamağı olan ihtiyaç analizine dair MEB tarafından yapılan mevcut açıklamalar dahilinde “çağdaş gelişmeleri yakalamak için gelişmiş ülkelerden uluslararası verileri inceleyip dünyadan etkilenildiği ve yerel anlamda değerlendiricilerin toplumun değerlerini altyapı olarak geliştirmenin izlerini taşıdığı yeni programların geliştirildiği” (Habertürk TV, 2024) ifadesi dışında talim terbiye

tarafından paylaşılan dokümanlardan bir bilgiye ulaşamamıştır. Dolayısıyla bu anlamda bir değerlendirmeye yer verilememiştir. Yine programların ortak metninde beden ve ruh gelişimi için ortak bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır. Bu açıdan hem fiziksel hem de duygusal gelişime ilişkin bütüncül bir yaklaşımı ve bireysel farklılıkları da kabul etmeyi amaçlamaktadır. Aslında bahsedilen tüm bu adımlarda, 2024 programlarında açık açık yapılandırmacı yaklaşım ifadesi kullanılsa da 2005'te atılan temel üzerine inşa edilen içerik düzenlemesine yönelik tematik bir yaklaşımı benimsendiği ve bu çerçevede öğrenme alanlarının ve süreç bileşenlerinin tanımlandığı görülmektedir. Farklı bir öğrenci profili ortaya koyan 2024 programlarında, yalnızca akademik başarının ön planda tutulmasının yetersiz olduğu açıkça vurgulanmaktadır (MEB, 2024b, s.6).

2018 ve 2023 Tarih öğretim programında öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerin değerleri içselleştirebilmesi için onlara uygun yer ve zamanda değerlerin kazandırılmasını sağlayacak yaşantıların oluşturulması ve öğrencilerin bu yaşantılara etkin olarak katılması üzerinde durulmaktadır. 2024 programında ise öğretme-öğrenme uygulamalarında bu değerlerin öğretilmesine yönelik öneriler ve etkinliklere öğretmenin rolü de dahil edilerek detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Bu zamana kadar değerler eğitimi olarak ele aldığımız konu 2024 programıyla birlikte değerler eğitimi olarak programlara girmiştir denilebilir.

2018 ve 2023 Tarih öğretim programlarının genel amaçlarla başlamasının aksine 2024 programı temel felsefe ve özel amaçlarıyla başlanmıştır. Yine aynı bölümde Tarih dersi 2018 ve 2023 öğretim programlarında genel amaçlar başlığı yer alırken 2024 Tarih öğretim programında özel amaçlar başlığının yer aldığı görülmüştür. 2018 ve 2023 öğretim programlarındaki genel amaç maddelerinin daha geniş ifadeler olduğu, 2024 programındaki özel amaç ifadelerinin ise daha kısa, net, spesifik ve öğrencinin kendi öğrenmesinden aktif olarak sorumlu olması gereken ifadeler yer almaktadır. Bu açıdan özel amaçlarda daha çok öğrenci merkezli bir yaklaşıma vurgu yapılmıştır. Ayrıca 2024 programındaki ifadelerle tek tek bakıldığında Tarih dersinin ve tarihi olayların çok boyutlu olduğunun (sosyal, ekonomik, kültürel) üzerinde durulduğu ve öğrencilerin bu boyutları daha dinamik bir şekilde analiz edip olayların etkilerini uzun vadeli bir bakış açısıyla değerlendirmeleri gerektiği üzerinde durulmaktadır. Dijital okuryazarlık ve eğitimde araştırma kısmında teknoloji kullanımının, Tarih'in günlük hayata entegrasyonunun dolayısıyla yaşam boyu öğrenmenin önemini, disiplinler arası etkileşimin ve dilin doğru ve aktif kullanımının daha çok vurgulandığı ifade edilebilir. 2024 Tarih öğretim programı, öğrenci merkezli öğrenmeyle derinliği, bilişsel ve sosyal olgunluğu, problem çözme, takım becerileri, öğrenmeyi öğrenme, disiplinler arası bilgi, bilgi ile etkileşim ve bilgi işleme ile teknolojik bütünleşik öğrenme gibi becerilerin geliştirilmesini vurgulamakta olup bu yönleriyle Smart ve Csapo'nun (2007) disiplinler arası bilgi ve teknolojiyi entegre ederek öğrenme gibi bütünleşik becerilerin önemini vurgulayan çalışmasıyla örtüşmektedir. Tüm bu farklardan yola çıkarak 2024 programındaki özel hedeflerin de aslında günümüz eğitim anlayışındaki çok boyutlu öğrenme, dijital okuryazarlık, yaşam boyu öğrenme ve dil becerilerinin gelişimi açısından vurgu yapıldığı, tarih eğitimi açısından daha kapsayıcı, analitik düşünmeyi gerektiren ve hayata dönük uygulamalarla kalıcı öğrenmeyi destekleyici olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla *"Tarih Dersi Öğretim Programı'nın temel amacı; insanı ve onun faaliyetlerini geçmiş-bugün-gelecek bağlamında anlamlandırabilmek için gerekli bilgi, beceri ve değerlerle donanmış tarih okuyazarı bireyler yetiştirmektir"* (MEB, 2024a) ifadesini desteklemek amaçlı 2005 yılında yapılandırmacı eğitim anlayışıyla beş beceriye yer verilen program, 2018 yılı itibarıyla hem yapılandırmacı hem de davranışçı yaklaşımları birleştiren eklektik bir yaklaşımla sekiz beceriyi içerecek şekilde genişletilmiştir. Program, kanıt temelli öğrenme temelinde Amerika'daki Okullarda Tarih Ulusal Merkezi'nin önerdiği tarihsel düşünme becerilerini programa dahil etmiştir. Bu anlamda Sosyal bilimler alan becerilerine sahip bireyler (MEB, 2024a) yetiştirilmesinin hedeflenmesi, gelişmiş ülkelerde öğrencilerin "küçük bir bilim

insanı" olarak görülmesi ve bu çerçevede derslerin düzenlenmesi (Doğan vd., 2023) gibi çağdaş öğretim yöntemleri ilkeleriyle örtüşmektedir. Dolayısıyla böyle bir süreçle öğrencilerin sosyal bilimlerde derinlikli ve eleştirel bir anlayış kazanmaları hedeflenmektedir. Aynı amaçla programın özel amaçlarının yenilendiği ve Tarih öğretiminde öğrenci merkezli eğitim anlayışını pekiştirme ve öğrencileri sürece aktif dahil etme anlamında adımlar atıldığı söylenebilir.

2018 ve 2023 Tarih öğretim programının girişinde bahsedilen değerler kısmında “kök değerler” adı altında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik ifadelerine yer verilirken 2024 programında her bir öğrenme alanı içinde değerler ayrıca belirtilmiştir. 2023 Tarih öğretim programında bahsedilen yetkinlikler başlığı altında Türkiye Yetkinlikler Çerçevesinde belirlenen sekiz anahtar yetkinlikten ise (anadilde iletişim, yabancı dilde iletişim, matematik yetkinlik/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade) 2024 öğretim programlarında bu çerçevenin dışına çıkılıp öğrenci profili başlığında beden ve ruh gelişimi için ortak bir bakış açısının sunulmaya çalışıldığı, bu açıdan hem fiziksel hem de duygusal gelişime ilişkin bütüncül bir yaklaşımı ve bireysel farklılıkları da kabul etmeyi amaçladıkları ifade edilmiştir. Bunu destekleyici nitelikte de programlar arası bileşenler kategorisinde erdem-değer-eylem modeli, sosyal-duygusal öğrenme becerileri ve sistem okuryazarlığına yer verilmiştir. 2024 Tarih dersi öğretim programında da bütüncül eğitim program modeliyle öğrenme çıktıları çerçevesi içerik ve beceri temelli olarak ayrıntılı bir şekilde tasarlanmıştır. Alt başlıklarında kavramsal beceriler (temel beceriler, bütünleşik beceriler, üst düzey düşünme becerileri), sosyal bilimler alan becerileri ve eğilimler (benlik, sosyal, entelektüel şeklinde her biri gruplandırılmış ve ifadeler buna göre yazılmıştır. Bu bağlamda ünite içeriklerinde her bir beceri alanı birbirleriyle ilişkili olarak işlevselleştirilmiştir. Kavramsal beceriler ve alan becerileri, öğrenme çıktıları ifadelerinde net olarak görülürken, sosyal duygusal öğrenme becerileri ve okuryazarlık becerileri, programlar arası bileşenler olarak işlev görmektedir. Ayrıca, öğrenme çıktısından beklenen eğilimler de açıkça belirtilmektedir. Yine alana özgü beceri ve yeterlikler çerçevesinde 2018 ve 2023 programları arasında ifade değişiklikleri farkı varken 2024 programında ise alana özgü yeterlik ve becerilerinde bahsedilen Alan Becerileri gruplandırması temel alınarak Sosyal Bilimler Alan Becerileri adı altında ve her bir becerinin alt becerileri olacak şekilde yenilendiği ve kodlarla ifade edildiği görülmüştür. Ortak metinde değişikliğin sebebi, alana özgü beceriler ile tarihsel düşünmenin vurgulandığı Tarih dersi öğretim programının çeşitli bilimlerden gelen becerileri, eğilimleri ve değerleri bütüncül bir yaklaşımla ele alıp tasarlandığı şeklinde ifade edilmektedir (MEB, 2024a). Yenilenen ünite kapsamı, öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri, 21. yüzyıl becerilerini kazandırmaya odaklanan, tarihsel olayları birbirinden bağımsız değil, bağlantılı şekilde anlamayı ve eleştirel düşünme ile problem çözme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bütüncül bir yaklaşımla (Akpınar ve Köksalan, 2024) uyumlu görünmektedir. Bu anlamda Tarih öğretiminin salt bilgi aktarımından ve ezberden ziyade beceri, süreç ve yeterliklerle tarihsel düşünmenin kazandırılması gerektiği (Seixas ve Colyer, 2011; Lévesque ve Clark, 2018) sürekli vurgulanmaktadır. Bu sebeple alana özgü yeterliklerin tarihsel düşünme becerisi kazandırılması amacıyla bütüncül bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Genel olarak bakıldığında değerler ve beceri odaklı bir program göze çarparken küreselde gelişen eğitim hedeflerini ve eğilimleri yansıttığını göstermektedir. Miller (2006), eğitimde daha bütünsel ve değer odaklı bir yaklaşıma geçişi savunmuşken, 2024’te bu yaklaşıma geçişin zamanında olup olmadığı sorusunu gündeme getirebilir. Bu durumda programın mevcut eğitim eğilimleriyle ve değişen ihtiyaçlarla ne kadar uyumlu olduğunun değerlendirilmesi gerekir. Diğer yandan, programın güncel eğilimler ve yerel koşullar doğrultusunda ne kadar etkili bir şekilde uygulanacağı, bu tür bir yaklaşımın ne kadar

kapsamlı bir şekilde benimseneceği ve sürekli iyileştirme sürecinde olup olmayacağı da önemli olacaktır.

Sebebi belirtilmemekle birlikte ifade değişikliğine gidilerek kazanım yerine öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri ifadeleri kullanılmıştır. Fakat süreç çıktıları sayılarına bakıldığında daha geniş bir bakış açısı ve detaylarla yazıldığı görülmektedir. Bir diğer ifade değişikliği ise 2018 ve 2023 programlarında ünite adı ifadesi kullanılırken 2024 programında ünite/tema/öğrenme alanı ifadeleri kullanılmıştır. Bu anlamda üniteler geçmişten günümüze mantığıyla hem yönetim ve sosyo-ekonomik gelişmeler hem de bilim, kültür, sanat altındaki gelişmeler şeklinde gruplandırıldığı görülmektedir. Ünite isimlerinin daha genel ve kapsayıcı olduğu söylenebilir. Kronolojik sıra anlamında 11.sınıflarda görülen kronolojik sıra sorununun yeni programda giderildiği görülmektedir. Bu sayede tarihsel olayların öğrenciler tarafından daha mantıksal bir bağlam içinde anlaşılması hedeflenmektedir denilebilir. Ünite sayılarında azalmaya gidilmesine rağmen her ünite temasına detaylı bakıldığında diğer sınıfların içeriklerine de dahil edildiği görülmüştür. Bu anlamda yenilenen programlarda %35 oranında bir sadeleşme yapıldığı belirtilmiştir (MEB, 2024a). Fakat süreç bileşenlerinin sayıca fazlalığı ve içerik yoğunluğu göz önüne alındığında, bu sadeleşmenin daha çok içeriklerin yeniden yapılandırılması ve kapsamının genişletilmesi anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında haftalık iki saati olan bir ders için sadeleştirmekten ziyade derinleştirildiği görülmektedir. Bu durum öğretmenler açısından sınırlı ders süresi içerisinde daha yoğun ve çok boyutlu içeriklere hazırlıklı olmayı gerektirebilir. Öğrenciler açısından ise bilgi yoğunluğunun artmasıyla birlikte bilişsel yükün artmasına neden olabilir. Bu nedenle yeni programın uygulanmasında öğretim stratejilerinin dikkatle planlanması ve destekleyici materyallerle güçlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın bulgularına göre 2018, 2023 ve 2024 programlarında çoğunlukla yatay hedeflerden bilişsel ve duyuşsal hedeflerin olduğu ancak her üç programda da devinimsel hedeflerin olmadığı tespit edilmiştir. Bu tür devinimsel hedeflerin farklılaştırma başlığı ve zenginleştirme alt başlığı altında öneri olarak verildiği görülmüştür. Ayrıca okul temelli planlama ve ders öğretmenin seçeceği öğretim yöntem ve tekniklerine ya da değerlendirme yöntemine göre ders içine adapte edilebileceği düşünülmektedir. Programların yatay hedeflerinin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre belirlenme durumlarına dair bilgi olmadığı görülmesine rağmen ifadelerin taksonomiye uygunluğu görülmüştür. Genel ve özel hedefler tutarlılığı ve kazanımların özel hedeflerle uyumluluğu hepsinde sağlanırken kazanımların öğrenen ihtiyaçlarına uygunluğu 2024 programında görülmüştür. Her üç programda da kazanımların konu alanıyla tutarlı, açık ve anlaşılır olduğu; bir eylemle ifade edildiği, içerikle uyumlu ve içeriğe uygun bir sırada oldukları tespit edilmiştir. Kazanımları ulaşılabilirliği açısından 2024 programı daha ulaşılabilir görülmüştür. Kazanımların belirlenen kapsamla sınırlılığı ve bir örüntü içinde olmaları özellikleri her üç programda da sağlanmaktadır. Yine kazanımların öğrenme ürününü ifade etmesi ve kendi içinde birbirini tamamlamaları da gözlemlenmiştir.

Kazanımların öğrencilerin hazır bulunuşluklarına uygunluğuna bakıldığında ise her üç programda da öğrencilerin ön öğrenmelerine görelilik ve gelişim seviyelerine görelilik sağlanırken öğrencilerin ilgilerine görelilik ve bireysel özelliklerine göreliğin kısmen sağlandığı gözlemlenmiştir. Öğrenme çıktıları çerçevesinde ortak metinde kavramsal beceriler temel beceriler, bütünleşik beceriler ve üst düzey düşünme becerileri şeklinde ayrılırken Tarih programında her ünite içeriğinde de hangi alt kavramlar becerilerin hedeflendiği belirtilmiş. Aynı şekilde eğilimler için de alt başlıklar açılmış ve Tarih programı içeriğinde her ünite içinde hedeflenen eğilimler kodlarla belirtilmiş. Programlar arası bileşenler, disiplinler arası ilişkiler, beceriler arası ilişkiler başlıkları için de ayrı ayrı hedefler belirtilmiş. Tüm bu beceri

ve bileşenlerin özünde birbiriyle ilişkili olduğu görülmekle birlikte ayırma ihtiyacı duyulmasının özellikle değinilmesi ve ölçülmesi gereken edinimler olarak ifade edilebilir. Bazı öğrenme çıktıları hariç genel olarak öğrenme çıktıları ve süreç bileşenlerinin tıpkı 2018 ve 2023 programlarında olduğu gibi Bloom Taksonomisine açıkça ifade edilmediği halde uygun olduğu görülmektedir.

2018 ve 2023 programına göre kazanım, 2024 programına göre öğrenme çıktıları örneklerine bakıldığında 2018 ve 2023 programlarında daha ayrıntılı ve öğretici bir dil kullanılırken, 2024 programında daha basit ve anlaşılır bir dil benimsendiği görülmüştür. 2018 ve 2023 programlarında kazanım ifadesinde öğrenciden beklenen bilgi, beceri ve tutumla ifade edildikten sonra işlenişle ilgili yol gösterici ifadeler kullanılmıştır. 2024 programında ise hedef ifadenin altında daha çok öğrenciyi merkeze alacak şekilde -özetler, inceler- gibi etken ifadelerle süreç bileşenleri ifade edilmiştir.

İçerik basamağında 2018, 2023 ve 2024 Tarih dersi öğretim programlarında içeriğin hedeflerle tutarlı olduğu, program hedeflerine katkıda bulunduğu ve “neler öğretilmelidir” sorusuna cevap verdiği gözlemlenmiştir. 2024 programının içerik açısından güncelliği, gerçek hayatla bağlantısı, öğrencilerin kendini gerçekleştirmesine yönelik olması, öğrencinin ilgilerine yönelik olması özellikleri bakımından 2018 ve 2023 programlarına göre geliştirildiği tespit edilmiştir. Eğitim programlarının güncellenmesinin çağdaş bilgiler sunarak öğrencilerin bilgiye erişimini artırdığı, kariyerlerine hazırlıklarını güçlendirdiği ve gerçek hayatla bağlantılı içeriklerin de motivasyonlarını etkilediği düşünüldüğünde olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilmektedir. Üç programın da konu merkezli ve öğrencinin gelecekteki yetişkin yaşamı için kullanışlı olduğu gözlemlenmiştir. 2018 ve 2023 içeriklerinin öğrenen merkezli olmadığı ve kısmen öğrencilerin kendi hayatına bir anlam katmasıyla ilişkili olduğu görülürken bu durum 2024 programında tam tersi öğrenen merkezli ve öğrencilerin kendi hayatına bir anlam katmasıyla ilişkili olduğu yönündedir. 2018 ve 2023 programlarının içeriğinin sorun merkezli ve güncel hayatla ve sosyal mevzulara ilişkili olmadığı gözlemlenirken 2024 program içeriğinin kısmen sorun merkezli ve güncel hayatla ve sosyal mevzulara ilişkili ($\bar{X}=4$) olduğu görülmüştür. Üç programın da yakından uzağa doğru dikey bir ilişki içerisinde olmadığı ancak bilinenden bilinmeyene doğru; basitten, karmaşığa doğru; somuttan soyuta doğru ve genelden özele doğru öğretim ilkelerinin kullanıldığı dikey bir ilişki halinde oldukları tespit edilmiştir. Üç programın da hem doğrusal, konuların birbirinin ön koşulu olduğu hem de sarmal yapıda olduğu tespit edilmiştir. Yine üç programda da konuların sıralamalarının esnek yapıda olmadığı görülmüştür. 2018 ve 2023 programlarında içeriğin disiplinler arası program yaklaşımıyla tasarlanmadığı tespit edilirken 2024 programında bunun tam tersi olduğu görülmüştür. Modern eğitim programlarının öğrenci merkezli yaklaşımlar ve disiplinler arası entegrasyon ile eğitim sürecini daha anlamlı ve uygulamalı hale getirmesi ve öğrencilerin kişisel ve sosyal bağlamlarla daha güçlü bir ilişki kurmalarına olanak sağlaması gerektiği savunulmaktadır (Marsh ve Willis, 2007). Bu bağlamda 2018 ve 2023 Tarih öğretim programlarının daha sınırlı bir yaklaşım sergilediği, 2024 programı öğrenci merkezli ve güncel hayatla ilişkili olup hem kişisel bağlamlarla anlamlı bir öğrenme deneyimi sunup hem de disiplinler arası entegrasyon sağlayarak eğitim içeriğini daha kapsamlı ve uygulamalı hale getirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Genel anlamda öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri amaç ve hedeflerle uyumludur. İfadelere daha detaylı bakıldığında 2024 programındaki öğrenme çıktıları ifadelerinin öğrencileri kendi fikirlerini ifade etmeye, değerlendirmeye ve sentezlemeye teşvik ettiği ve öğrencilerin bireysel düşüncelerini ve geri bildirimlerini ön plana çıkarmaya çalıştığı görülmektedir. Genel olarak 2024 programı, eleştirel düşünmeyi teşvik eden daha öğrenci merkezli bir yaklaşımı benimserken 2018 ve 2023 programları daha çok bilginin yayılmasına

ve öğrencileri belirli görevlerle yönlendirmeye odaklandığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla 2024 programında, 2005 değişimiyle öğretmene atanan “ortam düzenleyici”, “yönlendirici” ve “kolaylaştırıcı” rolleriyle çelişen edilgen kazanım ifadeleri yerine tamamen öğrenci merkezli ve araştırmaya yönelik ifadelere yer verilmiştir denilebilir.

2018 ve 2023 programlarında da tematik yaklaşım ifadesi halihazırda varken 2024 programında ayrıca güncel gelişmeler ifadesi eklenmiştir. Ayrıca bol bol ara disiplinlerin tanımlanması ve öğrenme alanları ile ilişkilendirilmesi üzerinde durulmuştur. Alan becerileri, eğilimler, becerilerin uygulanma durumu, kavramsal beceriler, sosyal duygusal öğrenme becerileri, değerler, okur yazarlık becerileri, programlar arası, disiplinler arası, beceriler arası ilişkiler şeklinde alt başlıklara ayırmışlar. Amaç öğretmenin kontrolü sağlayabilmesi için kazandırılmak istenen hedefi açık açık belirtmek ise çok detayın olduğu yoğun bir program görüntüsü vermekte ve bu açıdan kılavuza ihtiyaç duyulmaktadır. Yine ünitelerin sonunda yer alan okul temelli planlama ile aslında öğrencilere sunulacak içeriği zenginleştirebilme, uygulamalı öğrenme deneyimleri sağlayabilme ve onların sosyal ve duygusal gelişimlerini besleyebilme imkânı sunulmaktadır. Ayrıca programın uygulanmasında esneklik sağlamak ve yerel ve bölgesel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için, öğretmenlerin her dersin belirli gereksinimlerine göre ders saatlerine iş birliği içinde karar vermelerine olanak sağlamaktadır. Bu açılardan öğretmenlere kısmi de olsa söz hakkı doğmaktadır ve sadece bu açıdan teknisyenden ziyade etken öğretmene doğru yönelme umudu vardır denilebilir. Fakat uygulamasında birçok zümre için okulların yerel anlamda karşılaştacağı engeller olabileceği bu açıdan da her yerde aynı verimin alınabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ya da yardımların yapılması gerekebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Eğitim Durumları basamağında 2018, 2023 ve 2024 Tarih dersi öğretim programlarında belirlenen öğrenme yaşantılarının öğrenme-öğretme sürecini kapsadığı, öğretim yöntem ve tekniklerinin kazanımlarla ilişkili olduğu, öğrenciye hedef davranışta bulunan davranış uygulama fırsatı veren yaşantılar sunduğu görülmüştür. Öğrenme yaşantılarının hazır bulunuşluluklarına uygunluğu her üç program için de ön öğrenmelere, gelişim seviyelerine ve ilgilerine göre olduğu belirlenmiştir. Ancak 2018 ve 2023 programlarının bireysel özelliklere göre değilken 2024 programının bireysel özelliklere göre olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulduğu ve yine buna bağlı olarak öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine, ilgilerine ve öğrenme profillerine göre tasarlanan programların öğrencilerin ihtiyaçlarını daha etkili bir şekilde karşılayabildiği ve öğrenci başarısını da artırdığı belirtilmektedir (Subban, 2006; Tomlinson, 2014). Buna göre 2024 programının bireysel özelliklere göre tasarlanması açısından önce çıktığı görülmektedir. Diğer yandan 2018 ve 2023 programları farklı yöntem ve teknikleri kullanmaya kısmen elverişliken 2024 programının uygun olduğu; her üç program için de önerilen yöntem ve tekniklerin çerçeve niteliği taşıdığı gözlemlenmiştir. 2024 programında öğrenme yaşantıları zenginken, 2018 ve 2023 programlarında bu duruma rastlanmamıştır. Öğrencilerin ilgisini yeni bağlamlara çekmede otantik ve disiplinler arası etkinliklerle içeriklerin zenginleştirilmesinin gerçek dünya deneyimlerini etkilediğinin (Hixson, Ravitz ve Whisman, 2012) önemi de bilinmektedir.

Her üç program için de öğrenme yaşantılarının işlevsel olduğu ve belirlenen öğrenme yaşantıları esnekliği ile ilgili her üç programın da ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıkları gözettiği gözlemlenmiştir. Bu açılardan esnek bir programın farklı kültürel kökenden gelen öğrencilerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabileceği (Doll, 2015) ve bir programda ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıkların dikkate alınmasının eğitimde fırsat eşitliğini teşvik edebileceği (Nieto, 2010) belirtildiğinden üç programın da buna hizmet ettiği belirtilebilir. Diğer yandan 2024 programında bilim ve teknolojiye ilişkin değişimler gözetilirken, 2018 ve 2023

programlarında gözlemlenmediği, fakat her üç programda da öğrenci özelliklerinin göz önünde bulundurulduğu belirlenmiştir. 2018 ve 2023 programları uluslararası standartlara kısmen uygun bulunurken, 2024 programı uluslararası standartlara uygun bulunmuştur. Her üç programın da öğrenme yaşantılarının toplumsal ve kültürel beklentiler ile uyum içinde olup araştırma ve sorgulamayı temel aldığı, ekonomi olduğu, aktif katılımı sağlamadığı ve anlamalı öğrenme bağlamları sunduğu gözlemlenmiştir. 2024 programında belirlenen öğrenme yaşantıları farklı öğrenci ihtiyaçlarını karşılarken, bu duruma 2018 ve 2023 programlarında rastlanmamıştır. 2024 programı 2018 ve 2023 programlarının aksine bütüncül gelişime odaklanmıştır. Bütünsel gelişime odaklanan programların da yukarıda bahsedilen özelliklere sahip olduğu ve öğrencilerin akademik, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimini hedeflediği (Noddings, 2005) bilinmekte ve tüm bu alanları kapsama özelliğinin öğrencilerin tam potansiyellerine ulaşmaların için gerekli olduğu (Kohn, 2015) belirtilmektedir. Bu bağlamda 2024 programındaki yeniliklerin iyi birer adım olduğu söylenebilir. Ayrıca öğretme-öğrenme uygulamaları adı altında ortak metinde rehberlik yapılarak etkinliklerin örnek niteliğinde olup uygulamada bireysel farklılıklar ve çevresel koşullar dikkate alınarak esnek olmanın gereği üzerinde durulmuştur. Bu basamakta yapılacak etkinliklerin zümre kararlarına kaldığı görülmektedir. Genel olarak 2024 programında 2018 ve 2023 programlarına kıyasla öğrencilerin kalıcı öğrenmelerini desteklemek amaçlı yerel ve ulusal tarihlerini yerinde görerek yapılması istenen etkinliklere vurgu yapılarak öğrenme-öğretme sürecinde daha fazla somut araç-gereç kullanımının özendirildiği ve bununla ilgili daha somut örneklerin verildiği görülmektedir. Bu adımların da öğrencilerin kendi öğrenme deneyimlerini eleştirel bir şekilde analiz etmelerini ve geliştirmelerini sağlayacak araç ve gereçler kullanarak onların öğrenme ve öğretme süreçlerini geliştirmenin (Dewey, 1938 ve Vygotsky, 1978) hedeflendiği söylenebilir. Kısacası Tarih öğretiminde bilgi aktarımından ziyade beceri ediniminin üstünde durulacağı belirtilmiş ve öğrenmeyi desteklemek amaçlı günlük hayata entegre etmek için siyasi tarihten ziyade insan odaklı sosyal tarihin ön plana çıkarıldığı vurgulanmıştır.

Değerlendirme basamağında üç program bazında da ölçme ve değerlendirme bölümünün ve ilkelerinin yer aldığı, süreç için esneklik anlayışıyla ve azami çeşitlilik ilkesiyle hareket edildiği tespit edilmiştir. 2024 programında, 2018 ve 2023 programlarından farklı olarak sınav durumlarına örnekler verildiği ve bu örneklerin nasıl kullanılacağına dair bilgiler görülmektedir. Ayrıca bu sınav durumlarına verilen örneklerin bilişsel, duyuşsal ve devinışsel alanların özelliklerine göre düzenlendiği görülmüştür. Bu açıdan programın hem eğitimciler hem de öğrenciler için açık bir yol haritası sunarak öğrenme hedeflerinde netlik göstermektedir denilebilir. Değerlendirmelerin yeni detaylı programla uyumlu hale getirilmesi, öğrencilerin belirlenen öğrenme çıktılarına ulaşmasını etkili bir şekilde ölçmelerini sağlayacaktır. 2024 programında kazanım değerlendirmeleri alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine uygunken 2018 ve 2023 programında bu durumun kısmen sağlandığı görülmektedir. Her üç programda da örnek ölçme değerlendirme araçları süreç odaklı olarak gözlemlenmiştir. 2024 programında öğrenci öz değerlendirme ölçme araçları mevcut olup akran değerlendirme ve grup değerlendirme ölçme araçları ise kısmen yer almaktadır. 2018 ve 2023 programında öz değerlendirme ölçme araçları kısmen görülürken, akran değerlendirme ve grup değerlendirme ölçme araçları yok sayılmıştır. Stiggins'e (2005) göre de öz değerlendirme, akran değerlendirmesi ve grup değerlendirmesini içeren alternatif değerlendirme yöntemleri, öğrencilerin kendi öğrenmelerini izlemelerine ve değerlendirmelerini sağlar ve bu teknikler sayesinde üstbilişsel becerilerin gelişimi desteklenirken, öğrencilerin de kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almalarını teşvik eder. Bu açıdan 2024 programının eski programlardaki bu eksikliği gidermeye çalıştığı söylenebilir.

2024 tarih öğretim programında değerlendirme sürecine ilişkin olarak hem öğrenciye hem de öğretmene yönelik yansıtıcı değerlendirme uygulamalarına da yer verildiği

görülmektedir. Yansıtıcı değerlendirmelerin dahil edilmesi, öğrencileri ve öğretmenleri öz değerlendirme yapmaya teşvik ederek kendi öğrenme ve öğretme süreçlerine ilişkin daha derin bir anlayış geliştirmelerini sağlayacaktır. Ancak belirli değerlendirme yöntemlerinin veya kriterlerinin yanlışlıkla belirli öğrenci gruplarını desteklediği değerlendirme yanlışlığı durumları da yaşanabilir. Üstelik program, tüm öğrencilerin değişen ihtiyaçlarını ve yeteneklerini karşılamak için daha farklı değerlendirme stratejilerinin dahil edilmesini vurgularken öğrencileri öğrendiklerini pratik bağlamlarda uygulamaya daha iyi hazırlayabilecek gerçek dünya projeleri veya simülasyonlar gibi özgün değerlendirme fırsatlarına vurgu yapması beklenmektedir. Kısacası değerlendirme örnekleri, hedeflerin netliği ve çeşitli değerlendirme yöntemleri açısından güçlü yönler sergilerken, öğrenci öğrenimini ve katılımını daha iyi desteklemek için bahsedilen tüm yöntemlerin şeffaf değerlendirme kriterleri ile uygulanması ve düzenli geri bildirimlerin eklenmesi gibi iyileştirmeler yapılabilir. Ayrıca her ünitenin içeriğine dijitalleşme ifadesi geçen bir öğrenme çıktısı eklenmiş ve anahtar kavramlar eklenerek öğrencileri daha çok araştırmaya teşvik edilmek istenmiştir. Ayrıca 2018 ve 2023 programlarının aksine 2024 programında öğretmen öz değerlendirmesine yönelik ölçme araçları yer aldığı görülmüştür. Danielson'a (2013) göre de öğretmen öz değerlendirmesi, eğitimcilerin kendi öğretim uygulamalarını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerine ve geliştirmelerini sağlayarak bu süreçte hem kendi mesleki gelişimlerini destekleyip hem de öğrencilerin öğrenme çıktılarını iyileştirilmesine etkisi olacağını belirtmektedir. Öğretmenler için eklenen yansıtıcı değerlendirme modülüyle öğretmenlerin kendi pedagojik yaklaşımlarını değerlendirip iyileştirmeleri ve yeniliklerin desteklenmesinin hedeflenmektedir denilebilir.

Bir programın uygulanabilirliğinin önemli bir yönü de öğretim programına uygun değerlendirme yaklaşımının geliştirilmesi ve uygulanarak elde edilen sonuçlara göre program geliştirme sürecinin devam etmesi adına gerekli güncellemelerin yapılabilmesidir. Bu anlamda uygulamada olan 2024 Tarih Öğretim Programı'nın ihtiyaç analizinden değerlendirmeye her bir aşamasının ayrı ayrı değerlendirilerek geri bildirimlerle geliştirilmesi öğretim programının başarısı açısından bir zorunluluktur. Ancak bunun için öğretim programının her bir aşamasına ait yapılan işlemlerin, toplanan verilerin incelenmesi önemlidir. 2024 öğretim programlarının her ne kadar ne zaman, nasıl, hangi ihtiyaç analizleri sonucu ortaya çıkarıldığı ya da pilot uygulama basamağının durumları bilinmemektedir. Örneğin Tarih dersi için halihazırda 2023'te zaten bir revizyon yapıldığı görülmektedir. Bu açıdan bu verilerin paylaşılması önemli olmakla birlikte genel olarak beceri temelli bir uygulamaya geçme fikri günümüz beklentileri için olumlu bir adımdır.

Programların açık hedefleri dışında örtük hedefleri bulunmaktadır. Değerler odaklı bir program hazırlayarak olası istenmeyen örtük öğrenmelerin önüne geçilmeye daha doğrusu azaltılmaya çalışıldığı açıktır fakat beden ve ruh bütünlüğü vurgusu yapılan, bol bol değerlerin kazandırılması için eklemeler yapılan programda manevi değerlerimizin en büyükleri Atatürk'e, ilkelerine ve inkılaplarına vurgu yapılmamış olduğu görülmektedir. Ayrıca ortak metnin hiçbir yerinde bilimsel açıdan desteklenmesi beklenen herhangi bir atıfta bulunulmamıştır. Henüz yayınlanmayan derslerin akıbeti bilinmemekle birlikte 2024 programların eski programlardan daha uzun olduğu görülmektedir. Açıklayıcı amacıyla olduğu tahmin edilse de hedeflenen programı hafifletme ilkesinden uzaklaşmaktadır. Daha fazla kavram, daha fazla bilgi ve daha fazla beklenti şeklinde bir düzenleme gerçekleştiği görülmektedir.

Programların planlandığı şekilde uygulanabilmesi için hem ders saatlerinin hem de sınıf mevcutlarının düzenlemeye dahil edilmesi gerekmektedir. Bu kadar derinlemesine detayların yer aldığı bir programın kalabalık sınıflarda ve belirtilen ders saatlerinde nasıl

yapılacağı için muammadır. Bu anlamda ciddi bir çalışma yapılması gerekmektedir. Taba'nın (1962) kendi zamanından beri vurguladığı, daha sonraki çalışmalarda da desteklenen öğretmenin programı planlama, uygulama ve değerlendirme aşamasında aktif olarak yer alması gerektiğinin (Arı, 2015) vurgulandığı ve öğretmenin daha etken olması gerektiğiyle ilgili beklentilerin arttığı bir dönemdeyiz. Başka ülkelerin programlarının da incelendiğinin belirtildiği 2024 programları için Avrupa'daki didaktik geleneğinden gelen öğretmenlerin kendi sınıflarında içerikleri seçmede ve uygulamalarda özerk olduklarıyla ilgili vurguların yapıldığı (Rüzgar ve Bümen, 2022) çalışmaların yanı sıra, yine öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve onları öğrenci ihtiyacına cevap verecek düzeyde özerkliğe kavuşturmada öğretmenlerin birebir merkezinde yer aldığı okul temelli yaklaşımın (Uyar, 2016) vurgulandığı zamanlardayız. Dolayısıyla ihtiyaç analizi kısmına dahil edilmeyen öğretmenin yeni programı benimseyip uygulamaya başlaması öğretmenlerin programı benimsemesi açısından bazı olumsuzluklar da oluşturabilir. Çünkü programların başarılı bir şekilde uygulanması, kapsamlı ve titizlikle yapılandırılmış bir öğretmen yetiştirme programını gerektirmektedir. Yine aynı şekilde uygulama kısmı için de bu eğitimlerin yeterli olup olamayacağı bilinmemekle birlikte programın bir kılavuza ihtiyacı olduğu aşikârdır.

Hussain ve diğerlerine (2011) göre iyi bir programın sahip olması gereken özellikler sosyal anlayışın geliştirilmesi, maksimum kişisel gelişimin teşvik edilmesi, deneyimin sürekliliğinin teşvik edilmesi, eğitimsel hedeflerin sağlanması, tüm hedefler arasında dengenin korunması ve etkili öğrenme deneyimlerinin ve ihtiyaç duyulan kaynakların kullanımınıdır. Bir başka deyişle program öğrenmenin açık alanlarını, değerlendirmeyi ve konuların içeriğini kapsar, ancak aynı zamanda öğrencinin içsel ihtiyaçlarına da dikkat eder (Janesick, 2003). Dolayısıyla bir bireyin ruhsal merkezinin gelişmesi, öğrenmenin dışsal zamansal bileşenleri kadar önemlidir. Bu açılarından hem program hem de program değerlendirme eğitimde görünenden daha fazla bir öneme sahiptir.

TYMM'nin geliştirilmesinde ihtiyaç analizi konusundaki eksikliklerin, modelin bilimsel geçerliliği açısından zayıf bir yön olarak değerlendirildiği (Akpınar vd., 2024) görülmekle beraber 2024 Tarih Programının önceki programlarla (2018 ve 2023) karşılaştırılması birkaç önemli gelişmeyi ortaya koymaktadır. 2024 programı, uluslararası standartlarla daha iyi bir uyum sağlayarak çeşitli kültürel, ekonomik ve sosyal ihtiyaçları ele almada daha fazla esneklik göstermektedir. 2018 ve 2023 programlarının aksine, akademik, sosyal, duygusal ve fiziksel büyümeyi içeren bütünsel gelişimi vurgulamaktadır. Ayrıca, eleştirel düşünmeyi ve bilginin pratik uygulamasını teşvik etmeyi amaçlayan öğrenme deneyimleri için daha somut örnekler ve araçlar sunmaktadır. Öğrenci öz değerlendirmesi, akran değerlendirmesi ve grup değerlendirme yöntemlerini dahil ederek değerlendirme uygulamalarını iyileştirmekte ve önceki programlarda bulunan boşlukları doldurmaktadır. Ancak, programın büyük sınıflarda uygulanabilirliğini sağlamak ve öğretmen geri bildirimlerini etkili bir şekilde entegre etmek gibi zorlukların olabileceği de ön görülmektedir. Ayrıca sadeleşme amacıyla çıkılan yolda içerik ve detaylardaki artış, programın sadeleştirilmesi ilkesinden uzaklaşmasına neden olmuş ve kavramlar, bilgiler ve beklentiler açısından daha yoğun bir yapı ortaya çıkarmıştır. Bu açılarından program daha kapsayıcı ve kapsamlı bir yaklaşıma doğru ümit verici adımlar göstermiş olsa da başarılı bir şekilde uygulanması için süreç boyunca öğretmen geri bildirimlerinin etkin bir şekilde değerlendirilip dikkate alınması, sürekli iyileştirme ve başarılı bir uygulama için öğretmen eğitimi kritik bir öneme sahip olacaktır.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Yazar Katkı Beyanı: Yazarların katkı oranı aynıdır.

Araştırma Yayın Etiği: Bu çalışmanın hazırlanma ve yazım sürecinde “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Akpınar, B. ve Köksalan, B. (2024). Eğitimde maarif ve müfredat yenileme ihtiyacı: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli üzerinden teorik bir analiz. *Journal of History School*, 17(LXVIII), 27-48. DOI: 10.29228
- Akpınar, B., Özer, B., Oral, B. ve Köksalan, B. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin program geliştirme ve felsefi düzlemden analizi. *EKEV Akademi Dergisi*, (99), 59-73. DOI: 10.17753
- Aygören, F. ve Er, K. O. (2018). *Eğitimde program değerlendirme*. Pegem.
- Bakken, L. L. (2018). *Evaluation practice for collaborative growth: A guide to program evaluation with stakeholders and communities*. Oxford University Press.
- Chelimsky, E. (1997). The coming transformation in evaluation. Eleanor C. ve William, R. S. (Ed.). *Evaluation for the 21st century: A handbook* içinde (s.1-26). Sage.
- Cook, J. S. (1998). How technology enhances the quality of student-centered learning. *Quality Progress*, 31(7), 59.
- Corbin, J. ve Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage.
- Danielson, C. (2013). *The framework for teaching evaluation instrument*. The Danielson Group.Ertürk, S. (2013). Eğitimde “program” geliştirme (6. baskı). *Edge Akademi Yayınları*, 42.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.
- Doll, W. E. (2015). The four R's—An alternative to the Tyler rationale. David, J. F. ve Stephen, J. T. (Ed.), *The curriculum studies reader* içinde (s. 253-267). Routledge.
- Fetterman, D. M. (2001). The transformation of evaluation into a collaboration: A vision of evaluation in the 21st century. *The American Journal of Evaluation*, 22(3), 381-385. DOI: 10.1016
- Fitzpatrick, J. L., Sanders, J. R., Worthen, B. R. ve Wingate, L. A. (2012). *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines*. Pearson.
- Habertürk TV. (2024, 28 Haziran). Neden yeni müfredat ihtiyacı oldu? Prof. Dr. Yusuf Tekin anlattı [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=1U_D2csDFxo.
- Hixson, N.K., Ravitz, J. ve Whisman, A. (2012). *Extended professional development in project-based learning: Impacts on 21st century teaching and student achievement*. Charleston, WV: West Virginia Department of Education, Division of Teaching and Learning, Office of Research.

- Hussain, A., Dogar, A. H., Azeem, M. ve Shakoor, A. (2011). Evaluation of curriculum development process. *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(14), 263-271.
- Kohn, A. (2015). What does it mean to be well-educated? David, J. F. ve Stephen, J. T. (Ed.), *The curriculum studies reader* içinde (s. 268-280). Routledge.
- Janesick, V. J. (2003). *Curriculum trends: A reference handbook*. Bloomsbury Publishing USA.
- Lévesque, S. ve Clark, P. (2018). Historical thinking: Definitions and educational applications. *The Wiley international handbook of history teaching and learning*, 117-148. DOI: 10.1002
- Marsh, C. J. ve Willis, G. (2007). *Curriculum: Alternative approaches, ongoing issues*. Pearson Prentice Hall.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *An expanded source book qualitative data analysis*. United States of America: Sage Publications.
- Miller, J. P. (2006). *Educating for wisdom and compassion: creating conditions for timeless learning*. Corwin press.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024a). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (tymm) Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024b). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (tymm) Öğretim Programları Ortak Metni. Ankara.
- Nieto, S. (2010). *Language, culture, and teaching: Critical perspectives for a new century* (2. baskı). Routledge.
- Noddings, N. (2005). *The challenge to care in schools: An alternative approach to education* (2. baskı). Teachers College Press.
- Ocak, G. ve Yurtseven, R. (2017). The evaluation of secondary school fifth grade Mathematics Curriculum. *Electronic Turkish Studies*, 12(4). DOI: 10.7827
- Scriven, M. (1967). The Methodology of Evaluation. R. W. Tyler, R. M. Gagne ve M. Scriven (ed.). *Perspectives of Curriculum Evaluation Chicago* içinde (s. 39-83). Rand McNally.
- Seixas, P. ve Colyer, J. (2011). Assessment of historical thinking. *New possibilities for the past. Shaping history education in Canada*, 139-153.
- Smart, K. L. ve Csapo, N. (2007). Learning by doing: Engaging students through learner-centered activities. *Business Communication Quarterly*, 70 (4), 451-457. DOI: 10.1177
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri. *Sosyal bilgiler öğretimi*, 15-39.
- Stiggins, R. J. (2005). *Student-involved assessment for learning* (4. baskı). Pearson.
- Stoddart, T., Abrams, R., Gasper, E., & Canaday, D. (2000). Concept maps as assessment in science inquiry learning—a report of methodology. *International Journal of Science Education*, 22, 1221–1246. DOI: 10.1080
- Subban, P. (2006). Differentiated instruction: A research basis. *International Education Journal*, 7(7), 935-947.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. Harcourt, Brace & World.
- Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners* (2. baskı). ASCD.

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Harvard University Press.

Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. *Ids Practice Paper in Brief*, 13.

EKLER

EK-1

2018 Tarih Öğretim Programı Genel Amaçları	2023 Tarih Öğretim Programı Genel Amaçları	2024 Tarih Öğretim Programı Özel Amaçları	Analiz
1) Geçmişten bugüne insanlığın birikimli mirasını kavramaları,	☐	13. İnsanlığın ortak mirasının korunmasında ve yaşatılmasında duyarlılık göstermeleri,	<i>Kısmen örtüşmektedir</i>
2) İnsanlık/dünya, Türk ve Türkiye (Anadolu) tarihinin farklı dönemlerini anlamak için gereken kavram, olay, olgu, kişi ve kurum bilgilerini kazanmaları,	☐	10. Türk tarihini ve kültürünü oluşturan temel öge ve süreçleri açıklamaları,	<i>Kısmen uyumaktadır</i>
3) Türk, İslam ve Türkiye tarihinde rol oynamış önde gelen siyasi ve sosyal teşekküller ile önemli şahsiyetleri tanımaları,	☐	6. Tarihsel süreçte öne çıkan kişi, toplum, devlet ve medeniyetleri araştırmaları,	<i>Kısmen örtüşmektedir</i>
4) Yaşadıkları toplum, ülke ve dünyanın bugünlere nasıl geldiğinin farkındalığını kazanarak, günümüzde olup bitenleri yorumlamayı ve geleceğe yönelik projeksiyonlar oluşturabilmeyi kapsayan bir tarih bilinci geliştirmeleri,	☐	11. Millî kimliğin oluşum sürecini çözümlemeleri,	<i>Kısmen uyumaktadır</i>
5) İnsanlık tarihi bağlamında Türk milletinin ve Türk kültürünün geçmişten bugüne serüvenini takip etmeleri ve anlamaları,	☐	9. Türk milletinin insanlığa katkılarına dair kanıtlar göstermeleri,	<i>Kısmen uyumaktadır</i>
6) Medeniyetimizin dayandığı temel değerleri kavramaları, benimsemeleri ve bunları davranışlarına yansıtmaları,	☐	12. Medeniyetimizin dayandığı millî ve manevi değerleri davranışlarına yansıtmaları,	<i>Örtüşmektedir</i>
7) Tarihi bir olay veya olgunun yerel, ulusal ve uluslararası boyut ve etkileşimleri olduğu konusunda farkındalık oluşturmaları,	☐	3. Tarihsel süreçte toplumlar arasında meydana gelen siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel etkileşimleri çözümlemeleri,	<i>Kısmen örtüşmektedir</i>
8) Tarihi olayların, meydana geldiği dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve dinî özelliklerini	☐	2. Tarihsel olayların meydana geldiği dönemin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel	<i>Örtüşmektedir</i>

yansıttığını ve bu nedenle bir olayı değerlendirirken olayın meydana geldiği dönemin koşullarını dikkate almanın gerekliliğini kavramaları,		özelliklerini yansıttığını kavramaları,	
9) Birincil ve ikincil kaynaklarda yer alan kanıtları belirleme, analiz etme, yorumlama ve değerlendirmeyi içeren tarihe özgü yeterlilik ve becerileri geliştirmeleri, edindikleri bilgilerin doğruluğunu ve geçerliliğini sorgulayarak kanıtlarla desteklenen çıkarımlarda bulunmaları,	☑	7. Tarihsel bilginin inşa sürecinde tarihçilerin esas aldığı yöntemleri uygulamaları,	Kısmen uyumaktadır
10) Millî kimlik ve aidiyet duygularını geliştirerek Türkiye'nin küreselleşen dünya içindeki yerini ve rolünü kavramaları,	☑	11. Millî kimliğin oluşum sürecini çözümlemeleri,	Kısmen uyumaktadır
11) Geçmişin tarihî bilgiye dönüştürülmesi süreçlerinde tarihçilerin esas aldıkları ilkeler ile yararlandıkları yöntemleri ve kullandıkları becerileri birer yaşam becerisi haline getirmeleri,	☑	7. Tarihsel bilginin inşa sürecinde tarihçilerin esas aldığı yöntemleri uygulamaları,	Kısmen uyumaktadır
12) Belirli bir tarihî olay veya olgunun farklı bakış açıları veya tarih görüşleri doğrultusunda çeşitli biçimlerde değerlendirilip yorumlanabileceği konusunda farkındalık oluşturmaları ve bu farklı anlayışlara saygı duymaları,	☑	4. Tarihsel olay, durum, kişi, kurum ve fikirleri ait olduğu dönemin koşulları içinde değerlendirmeleri,	Kısmen uyumaktadır
13) Toplumsal birlik ve dayanışmanın sağlanması ve sürdürülmesinin yanı sıra millî kimliğin oluşmasında ortak tarihin rolünü kavrayarak kültürel ve tarihî mirasa sahip çıkan bireyler olarak yetişmeleri amaçlanmaktadır.	☑	11. Millî kimliğin oluşum sürecini çözümlemeleri,	Kısmen uyumaktadır
		1. Tarihin siyasi ve askerî olayların yanı sıra sosyal, ekonomik ve kültürel alanları da kapsadığına dair kanıtlar göstermeleri,	Eski programlarda tam olarak karşılığı yoktur. 2024 programında tarihin çok boyutlu olduğu (sosyal, ekonomik, kültürel) vurgusu yapılmaktadır.
		5. Tarihsel süreçteki olay, durum, kurum ve fikirleri değişim ve süreklilik açısından yorumlamaları,	Eski programlarda tam olarak karşılığı yoktur. 2024 programında öğrencilerden tarihsel süreçlerin kronolojik sıradan ziyade daha dinamik bir şekilde analiz etmeleri ve olayların etkilerini uzun

	vadeli bir bakış açısıyla değerlendirmeleri beklenmektedir
8. Tarihi öğrenirken ve araştırırken ihtiyaç duydukları teknolojileri etkin bir şekilde kullanmaları,	Eski programlarda tam olarak karşılığı yoktur. 2024 programında dijital okuryazarlık ve eğitimde araştırma kısmında teknoloji kullanıma vurgu vardır
14. Tarih dersinin birey ve toplum yaşamına katkıları çerçevesinde ders dışında da tarih öğrenmeye istekli olmaları,	Eski programlarda tam olarak karşılığı yoktur. 2024 programında günlük hayata entegreye, dolayısıyla yaşam boyu öğrenmeye vurgu vardır
15. Tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru ve etkili kullanmaları amaçlanmaktadır.	Eski programlarda tam olarak karşılığı yoktur. 2024 programında dilin kullanıma da dikkat çekilmektedir.

Extended Summary

Purpose

This study aims to comprehensively define and compare the general objectives, subject-specific competencies, and skills of the Secondary Education History Curricula for 2018, 2023, and the newly published 2024 curriculum. Using a "program analysis approach," the curricula will be evaluated for their alignment with criteria set during the development phases across four sections: "objectives," "content," "learning situations," and "assessment." The study seeks to answer questions regarding the evolution of the History Curriculum and how well it meets educational standards and evaluation criteria. Through this evaluation, the study will offer insights into the differences in objectives, competencies, skills, and alignment with the criteria, while also identifying areas for improvement.

Method

This study employs document analysis, a qualitative research method, to evaluate the 2024 Secondary Education History Curriculum in Türkiye, set to be implemented under the Türkiye Yüzyılı Maarif Model for grades 9-11. Document analysis systematically examines sources to provide insight into the researched topic (Wach, 2013; Corbin & Strauss, 2008). The evaluation follows Taba's (1962) curriculum development stages: identifying needs, setting goals, selecting content, choosing learning experiences, and determining evaluation methods. However, due to a lack of needs analysis documents, this step was excluded. An Instructional Program Evaluation Form (PEF) was developed based on Ertürk's (2013) behavioural objectives and Scriven's (1967) goal-free models. The PEF was revised by experts and finalized with four sections: objectives, content, learning experiences, and evaluation. To ensure reliability, two observers independently evaluated the curriculum, achieving a reliability coefficient of 0.83, which indicates a valid and reliable analysis process. The study assesses the curriculum's quality by focusing on its goals, content, and evaluation criteria.

Results

The analysis of Türkiye's Secondary School History Curricula for 2018, 2023, and 2024 highlights significant changes in educational approaches. The 2018 and 2023 curricula emphasized knowledge acquisition, focusing on national identity and historical awareness through general objectives aimed at understanding Türkiye's past. These frameworks were structured around transmitting key historical facts and fostering an appreciation for the country's heritage. However, the 2024 curriculum marks a shift towards a more dynamic and student-centered model. It replaces the rigid "General Objectives" with flexible "Specific Objectives," encouraging students to actively engage with historical content rather than passively receiving it. This new approach emphasizes interdisciplinary competencies, critical thinking, and the integration of technology in learning. Students are not only encouraged to explore historical events but also to develop their own interpretations, fostering a sense of ownership in their learning process. The curriculum promotes the idea of students as "little scientists," guiding them in historical research, evidence-based learning, and collaborative problem-solving. This shift aligns with global trends in education, where the focus is on developing cognitive and social skills, creativity, and teamwork. Ultimately, the 2024 curriculum represents a move towards fostering lifelong learners who can critically engage with history and apply their understanding to broader social and cultural contexts. This shift aligns with broader educational reforms aimed at equipping students with the skills necessary for participation in a rapidly changing world.

Conclusion and implications

The evaluation phase of the 2024 History Curriculum has revealed a commitment to flexible and diverse assessment principles across all three programs. Unlike the 2018 and 2023 programs, the 2024 curriculum provides specific examples of assessment situations and guidelines on their application. These examples are tailored to cognitive, affective, and psychomotor domains, offering a clear roadmap for educators and students regarding learning objectives. This alignment will effectively measure students' achievement of the established learning outcomes. The 2024 curriculum emphasizes alternative assessment techniques for evaluating competencies, whereas the previous programs only partially addressed this need. Stiggins (2005) posits that self-assessment, peer assessment, and group evaluation, as alternative assessment methods, enable students to track and assess their learning, fostering the development of metacognitive skills and encouraging them to take responsibility for their educational journeys. The inclusion of reflective assessments encourages both students and teachers to engage in self-evaluation, deepening their understanding of their teaching and learning processes. However, potential bias in assessment methods could inadvertently favor specific student groups. While the assessment examples demonstrate clarity in objectives and diverse assessment methods, improvements such as transparent evaluation criteria and regular feedback are necessary to better support student learning and engagement. Each unit now incorporates a learning outcome related to digitalization; alongside key concepts aimed at encouraging student research. The new curriculum continues to enhance these goals. Unlike the 2018 and 2023 programs, the 2024 curriculum includes assessment tools for teacher self-evaluation. Danielson (2013) argues that teacher self-evaluation allows educators to critically assess and improve their teaching practices, ultimately supporting their professional development and enhancing student learning outcomes. The addition of the reflective assessment module aims to facilitate teachers in evaluating and improving their pedagogical approaches while encouraging innovation.

A crucial aspect of a program's viability is developing an assessment approach aligned with the curriculum, allowing for ongoing program development through necessary updates

based on results. Evaluating each phase of the 2024 History Curriculum, from needs analysis to assessment, is essential for the program's success. However, understanding when and how the curriculum drafts emerged, and the status of pilot implementations remains unclear. Sharing this data is critical, and the shift toward skill-based implementation is a positive step given contemporary expectations. By preparing a values-oriented curriculum, the intention is to mitigate undesired implicit learning, yet the emphasis on integrity and the promotion of values seems insufficient, especially concerning Atatürk's principles and revolutions. Furthermore, no scientific references are provided within the shared documents. For effective implementation, both class sizes and instructional hours must be reconsidered. The feasibility of executing such detailed programs in overcrowded classrooms remains questionable. There is a growing expectation for teachers to be more active in planning, implementing, and evaluating the curriculum, as underscored by Taba (1962).